

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

OPPILAAN SIIRTOPROSESSI PERHEKO- DISSA TOIMIVAAN ERITYISOPETUKSEN PIENRYHMÄÄN

Moniammatillinen yhteistyö, tiedonsiirto ja vastuun-
jako nivelvaiheessa

Marika Vuolle

Opinnäytetyö
Huhtikuu 2017
Sosiaalialan koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

VUOLLE MARIKA:

Oppilaan siirtoprosessi perhekodissa toimivaan erityisopetuksen pienryhmään
Moniammatillinen yhteistyö, tiedonsiirto ja vastuunjako nivelvaiheessa

Opinnäytetyö 53 sivua, joista liitteitä 8 sivua
Huhtikuu 2017

Opinnäytetyön tarkoituksena oli laatia prosessin kuvaus oppilaan siirtoprosessista yhteistyötahoille sekä löytää keinoja nivelvaiheen kehittämiseksi. Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään siirtoprosessin keskeisiä teemoja; nivelvaihetta, verkostotyötä, moniammatillista yhteistyötä sekä tiedonsiirtoa ja salassapitoa. Tehokkaalla nivelvaiheen moniammatillisella yhteistyöllä voidaan vaikuttaa ratkaisevasti koulunkäynnin jatkumiseen uudessa ympäristössä.

Opinnäytetyö oli kvalitatiivinen tutkimus, jonka tulokset perustuivat kyselylomakkeella hankittuihin tietoihin sekä yhteistyöpalaverissa sovittuihin käytäntöihin. Aineisto kerättiin kyselylomakkeen avulla Kangasalan kunnan työntekijöiltä. Kyselyyn vastanneet toimivat kunnassa rehtorina, johtavana erityisopettajana, erityisopettajana, koulunkäynnin ohjaajana ja sosiaalityöntekijänä. Lomakkeella oli avoimia kysymyksiä, jolloin jokainen vastaaja sai oman äänensä kuuluviin.

Vastausten perusteella kerättiin yhteenveto kokemuksista, jotka esiteltiin yhteistyöpalaverissa yläkoulun rehtorille, johtavalle erityisopettajalle ja johtavalle sosiaalityöntekijälle. Vastaukset osoittivat, että siirtoprosessi koettiin kaiken kaikkiaan epäselväksi. Vastajaat kokivat, että ”komentoketjua” oiotaan, koska prosessin kulusta ei ole selkeää ohjeistusta. Tiedonkulku koettiin myös haasteelliseksi. Siihen vaikuttavat osaltaan vaihtelovollisuus ja salassapitosäännökset. Ryhmäkeskustelussa luotiin prosessikaavio siirtoprosessista, joka on tarkoitus jakaa kaikille niille yhteistyötahoille, jotka osallistuvat siirtoprosessiin tai sen suunnitteluun.

Johtopäätöksenä voidaan todeta, että prosessikaavion ja prosessin kuvauksen luominen selkiyttävät jatkossa moniammatillista yhteistyötä, tiedonsiirtoa ja prosessin eri toimijoiden rooleja ja vastuita. Päällekkäisen työn määrä vähenee ja prosessista saadaan joustava ja ymmärrettävä. Yhteistyöpalavereita on syytä pitää jatkossa vuosittain, jotta yhteistyö pysyy laadukkaana ja kehittämis ehdotukset saadaan vietyä yhdessä käytäntöön.

Asiasanat: siirtoprosessi, pienryhmä, erityisopetus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

VUOLLE MARIKA:

Student transfer process to the special education small group
Multi-professional cooperation, knowledge transfer and liability distribution in transfer phase

Bachelor's thesis 53 pages, appendices 8 pages
April 2017

The purpose of this bachelor's thesis was to describe and define the transfer process of the student from common junior high school to the small-group education group located in the residential family home. Additionally, the purpose was to clarify the roles and responsibilities between the operators in the transfer process. The best possible continuity of the studies can be achieved by the efficient multi-professional cooperation in the transfer phase.

Experiences from the current transfer process which was gathered via the questionnaire was summarized and presented in the cooperation meeting. From the answers it was clearly pointed out that the transfer process was unclear. The responders felt that the "chain of command" was passed and short cuts were used because it was not clear what was expected. Communication through the transfer process was also seen challenging. Process chart and description from the transfer process were planned and developed during the cooperation meeting and this guidance were delivered to all parties.

As a conclusion it can be seen that developing the process chart will help all of the parties to clarify their roles and responsibilities and also to minimize the overlapping work in the future through the whole transfer process. This guidance also makes the process smooth and understandable. It was also stated that cooperative meetings should be arranged yearly to keep the quality of cooperation in the desired level.

Key words: transfer process, small group, special education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA, TARKOITUS JA TAVOITE	8
	2.1 Perusopetuksen lainsäädännöstä	8
	2.2 Avohuollon tukitoimet.....	9
	2.3 Nivelvaiheen siirtoprosessin toteutusmalleja.....	10
	2.4 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	11
3	NIVELVAIHEEN MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA TIEDONSIIRTO	13
	3.1 Nivelvaihe	13
	3.2 Verkostotyö ja moniammatillinen yhteistyö.....	15
	3.3 Tiedonsiirto ja salassapito.....	17
	3.4 Moniammatillinen yhteistyö ja sujuva tiedonsiirto nivelvaiheessa	19
4	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄT	21
	4.1 Tutkimuskohteen kuvaus, käytännöt ja tukimuodot	21
	4.2 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät.....	22
	4.3 Aineiston analyysi.....	24
5	TUTKIMUSTULOKSISTA PROSESSIN KUVAUKSEEN	27
	5.1 Alustavan prosessin kuvauksen työstäminen kyselylomakkeen pohjalta	27
	5.2 Prosessin kuvaus ryhmäkeskustelun tuloksena.....	32
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	35
	6.1 Luotettavuus ja eettisyys.....	35
	6.2 Aiheen tarkastelua.....	37
	LÄHTEET.....	44
	LIITTEET	46
	Liite 1. Kyselylomake	46
	Liite 2. Yhteenveto kyselylomakkeen tuloksista.....	47
	Liite 3. Alustava prosessin kuvaus	51
	Liite 4. Prosessin kuvaus	52
	Liite 5. Prosessikaavio.....	53

LYHENTEET JA TERMIT

HOJKS	henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma
HOPS	henkilökohtainen opintosuunnitelma

1 JOHDANTO

Pitkittyneet koulupoissaolot voivat johtaa nuorten syrjäytymiseen ja koulutuksesta ulkopuolelle jäämiseen. Koulupoissaolot ovat erityisesti yläkouluikäisten ongelma ja ne kuuluvat osaltaan murrosikäisten rajojen kokeiluun. Poissaoloista tulee ongelma silloin, jos niitä syntyy paljon ja jos niistä seuraa laaja-alaisia ongelmia nuoren koulunkäynnille. Poissaolojen syynä voi olla esimerkiksi pelko kouluun tulemisesta, oppimisvaikeudet, psyykkiset ongelmat tai kodin olosuhteet. Syynä koulupoissaoloihin voi olla myös ”kouluallergia”, jota Ahola ja Galli (2009) käsittelevät artikkelissaan Koulutustakuusta ohjaustakuuseen – nuorten koulupudokkaiden nivelvaiheohjauksen kehittäminen. ”Kouluallergia” ei ole pelkästään nuorten itse aiheuttamaa, vaan myös koulu tuottaa syrjäytymistä. (Ahola & Galli 2009.) Koska yläkoulu on oppiainesidonnaista ja lähes jokaista ainetta opettaa eri opettaja, niin oppilashuoltotyö on käytännössä korjaavaa työtä eikä ennaltaehkäisevää työtä. (Kuorelahti & Viitanen 1999, 76). Varsinais-Suomessa tehty koulupudokashanke ei löytänyt uusia keinoja syrjäytymisen ehkäisyyn, mutta ongelmakohtia ja puutteita löytyi. Ne liittyvät lähinnä asioiden puutteelliseen koordinointiin ja nivelvaiheen moniammatilliseen yhteistyöhön sekä tiedonsiirtoon. Tiedonsiirron osalta tietosuoja koskevia säädöksiä tulisi selkiyttää siten, että ne tukevat moniammatillista yhteistyötä ja oppilaan etua. (Ahola & Galli 2009.)

Kun poissaoloja kertyy riittävästi, tehdään oppilaasta yleensä lastensuojeluilmoitus. Huoli nuoren tilanteesta voi nousta esiin vanhempien, opettajan, rehtorin, kouluterveydenhoitajan, koulukuraattorin tai koulupsykologin aloitteesta. Mukaan tulee usein lastensuojelun sosiaalityö. Yhteistyössä eri tahojen kanssa, voidaan oppilaalle alkaa miettiä sellaista koulupaikkaa, jossa hänelle pystyttäisiin tarjoamaan yksilöllisempää opetusta tai turvallisempaa oppimisympäristöä. Kangasalan kunnassa sosiaalitoimen kautta opiskelijalle voidaan avohuollon tukitoimenpiteenä tarjota mahdollisuutta opiskella perhekodissa toimivassa erityisopetuksen pienryhmässä.

Siirtoprosessin vaiheita kutsutaan nivelvaiheiksi. Nivelvaiheeseen omat haasteensa tuovat yhteistyö eri toimijoiden kanssa sekä oppilaan asioiden tiedonsiirto. Miten yhteistyö eri toimijoiden välillä saadaan saumattomaksi ja miten varmistetaan riittävä tiedonsiirto? Onko nivelvaiheeseen luotu selkeä toimintamalli? Tiedonsiirtoon liittyy keskeisesti myös

salassapitovelvollisuus. Tässä opinnäytetyössä on tiedonsiirron osalta keskiössä tiedonsiirto yleisopetuksesta erityisopetukseen. Tiedonsiirron prosessi nivoutuu tiiviisti oppilaan koulupolun nivelvaiheisiin. Oman osansa joustavaan tiedonsiirtoon tuo toimiva ja moniammatillinen yhteistyöverkosto. Koska nuoren elämässä voi olla monia eri yhteistyötahoja, on tärkeää, että jokainen taho tietää toimintaperiaatteet.

Oman työni kautta heräsi kiinnostukseni koulupudokkaiden tukemiseen. Varsinainen opinnäytetyön idea syntyi tarpeesta. Aihe liittyy omaan työpaikkaani ja on selkeä kehittämiskohde. Perhekodin tiloissa toimii Kangasalan kunnan yläkoulun pienryhmä. Perhekodin yhteydessä olevassa luokassa opiskelevat oppilaat ovat joko sijoitettu perhekotiin tai käyvät koulua kotoa käsin. Lähes kaikilla oppilailla on ollut ongelmia koulunkäynnissä ja poissaoloja on kertynyt runsaasti. Myös Kangasalan Sanomat (19.4.2017) kirjoitti aiheesta artikkelin ”Osa uhkaa pudota jo peruskoulussa”, mikä kuvastaa hyvin sitä tilannetta mikä maassamme vallitsee. Osalla oppilaista on syystä tai toisesta niin paljon poissaoloja, että he ovat vaarassa pudota kokonaan opetuksesta. (Kangasalan Sanomat 19.4.2017.)

Opinnäytetyön kohderyhmänä ovat perhekodeissa opiskelevat kotoa käsin koulua käyvät oppilaat. Tarkoitukseni on saada luotua selkeä malli siirtoprosessista kaikille nuoren asioissa toimiville tahoille. Koska tahoja on useita ja henkilökuntavaihdokset yleisiä, niin tämä helpottaisi kaikkien toimijoiden roolia. Parhaimmillaan saisin työni kautta kehitettyä koko yhteistyökumppaneiden verkostoa niin, että päällekkäisen työn määrä vähenisi ja prosessista tulisi joustava. Työn valmistuttua kaikilla toimijoilla olisi ajantasainen tieto siirtoprosessista, jolloin koko prosessiin käytettävä aika vähenisi ja nuoren tilanne saataisiin ratkaistua mahdollisimman nopeasti. Tällä olisi varmasti vaikutusta myös koko perheen hyvinvointiin.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTAA, TARKOITUS JA TAVOITE

2.1 Perusopetuksen lainsäädännöstä

Keskeinen perusopetusta säätelevä lainsäädäntö on perusopetuslaki ja asetus. Niissä säädetään perusopetuksen keskeisistä tavoitteista, perusopetuksen järjestämisestä, keille perusopetusta järjestetään, kuinka kauan se kestää, mitä perusopetukseen kuuluu ja miten se on järjestettävä sekä oppilaan oikeudet ja velvollisuudet. Perusopetuslakia ja asetusta täydentää valtioneuvoston asetus perusopetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja tuntijaosta. Näiden lisäksi on olemassa myös monia muita lakeja, joita sovelletaan perusopetuksen järjestämisessä. Näistä esimerkkeinä ovat mm. henkilötietolaki ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta. On huomioitava, miten oppilaan tietoja käsitellään ja mitkä ovat salassapitosäännökset. (Lahtinen 2012, 28–29.)

Perusopetuslain 6 §:n mukaan kunta osoittaa oppivelvolliselle lähikoulun tai muun soveltuvan paikan, jossa annetaan opetusta sellaisella oppilaan omalla kielellä, jolla kunta on velvollinen opetusta järjestämään. Joskus eteen saattaa tulla tilanne, että on pohdittava mahdollista koulun vaihtoa. Aloite voi tulla joko opetuksen järjestäjältä, oppilaalta tai huoltajalta. Opetuksen järjestäjä ei kuitenkaan voi vaihtaa oppilaan lähikoulua ilman perusteltua syytä. (Lahtinen 2012, 83–84.) Jos oppilaan tarvitsemat tukitoimet lähikoulussa ovat riittämättömät, on koulun vaihtaminen yleensä perusteltua. Tämä pyritään tekemään yhteisymmärryksessä huoltajien kanssa, mutta viime kädessä päätösvalta on opetuksen järjestäjällä. Jos oppilas on siirretty erityisen tuen piiriin, huomioidaan oppilaan etu ja opetuksen järjestämisen edellytykset. Tällöin oppilaan opiskelupaikaksi voidaan osoittaa erityisluokka tai muu soveltuva paikka, ellei sitä voida järjestää yleisopetuksen ryhmässä oppilaan edun mukaisesti. Koulun vaihtaminen saattaa tulla kyseeseen myös koulukiusaamistilanteissa. Tällöin aloite on tultava huoltajalta, sillä lainsäädännön mukaan koulun on pystyttävä järjestämään opetus siten, ettei oppilas tule kiusatuksi koulussa. (Lahtinen, 2012, 88–90.)

Erityinen tuki on vahvin oppilaalle annettava tukimuoto, jossa oppilaalle voidaan antaa kaikkia tukimuotoja ja erityisopetusta. Erityisen tuen muotoja ovat erityisopetus sekä opetukselliset ja oppilashuollolliset tukimuodot. Erityisestä tuesta tulee aina tehdä kirjal-

linen määräaikainen päätös, johon on muutoksenhakuoikeus. Erityisen tuen piirissä olevalle oppilaalle on tehtävä aina myös henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), joka on pedagoginen asiakirja. HOJKS on oppilaan oppimispolun kokonaissuunnitelma, johon on kirjattu erityisopetuksen ja muun erityisen tuen antaminen. HOJKS laaditaan moniammatillisena yhteistyönä ja sitä päivitetään vähintään kerran vuodessa. (Lahtinen, 2012, 147–151.)

2.2 Avohuollon tukitoimet

Lastensuojelulain (417/2007) mukaan sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen on ryhdyttävä avohuollon tukitoimiin viipymättä, jos kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskäytäntöjä ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (Räty 2012, 269.)

Avohuollon tukitoimet ovat ehkäisevää lastensuojelua. Avohuollon tukitoimia voidaan järjestää yksin lapselle tai perheen vanhemmille tai koko perheelle yhdessä. Avohuollon tukitoimilla pyritään ratkaisemaan perheen tai lapsen ongelmia tai niillä voidaan tukea vanhemmuutta. Tukitoimenpiteet voivat olla monenlaisia, riippuen perheen kokonaistilanteesta. Kyseessä voi olla esimerkiksi avioero, perheen akuutti kriisi, taloudelliset ongelmat, perheväkivalta tai lapsen koulunkäynnin ja käyttäytymisen ongelmat. Avohuollon tukitoimia voivat olla tuki lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen, tukihenkilö tai tukiperhe, hoito- ja terapiapalvelut, perhetyö, koko perheen sijoitus perhe- tai laitoshoidon, vertaisryhmätoiminta ja loma- ja virkistystoiminta. Lisäksi lasta voidaan tukea taloudellisesti ja muilla keinoin koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. (Räty 2012, 271–276.)

2.3 Nivelvaiheen siirtoprosessin toteutusmalleja

Halikon kunnassa on kehitelty 2000-luvun alkupuolella malli oppilaan siirtämisestä erityisopetukseen. Tarkoituksena oli luoda kaikille kouluille yhtenäinen tapa siirtoprosessiin, jota voitaisiin käyttää laajemmiltikin. Lähtökohtana oli vanhempien tukeminen, sillä siirtopäätös on lähes aina vanhemmille vaikea päätös. Lisäksi tarkoituksena oli kehittää eri asiantuntijoiden yhteistyötä sekä oppilaan asioiden informaation kulkua koulujen sisällä. (Heimo 2004.)

Työryhmä koottiin henkilöistä, joilla on laaja asiantuntemus aiheesta. Siihen kuuluivat terveydenhoitaja, rehtori/luokanopettaja, koulukuraattori, koulupsykologi, kaksi luokanopettajaa, kaksi erityisluokanopettajaa ja sivistystoimenjohtaja. Itse työskentelyaika oli suhteellisen lyhyt, 3kk, mutta mallin käytäntöön vieminen kesti reilun vuoden. Se on otettu syksyllä 2004 käyttöön kaikissa Halikon kouluissa ja liitetty opetussuunnitelman liitteeksi. Erityisopettaja Elina Kivekäs on todennut lokakuussa 2004: ”Yllättävän hyvin aika tuo asialle merkitystä juuri tämänlaisissa kehitysprojekteissa. Toivottavasti mahdollisimman moni opettaja näkee, että tämä ei ole lopullinen työväline, vaan alku kehittyvälle työvälineelle” (Heimo 2004.)

Kangasalan kunnan verkkosivuilla on kerrottu, miten siirtymävaiheet toteutetaan Kangasalla oppilaan koulupolulla. Kun oppilas aloittaa alakoulun, niin tiedonsiirtovälineenä toimii yhteistyössä huoltajien kanssa laadittu esiopetuksen tiedote koulutulokkaasta -lomake. On tärkeää, että opettajalle välittyy mahdollisimman paljon ennakkotietoa oppilaasta. Tiedonsiirrossa ovat mukana neuvolan terveydenhoitaja sekä päiväkodin ja esi-koulun opettajat. (www.kangasala.fi.)

Alakoulusta yläkouluun siirryttäessä kunnassa on käytössä tiedonsiirtolomake. Sitä käytetään silloin, jos oppilaalla on tarvetta yleiseen, tehostettuun tai erityiseen tukeen. Etenkin erityisopetuksen osalta nivelvaiheen yhteistyön tulee olla tiivistä, joten tiedonsiirtolomakkeen avulla pyritään helpottamaan oppilaan siirtymistä yläkouluun ja varmistamaan riittävä informaation kulku. Riittävien ennakkotietojen pohjalta vastaanottavan koulun on helpompi suunnitella työnjakoa ja organisoida työtä niin, ettei oppilaan tukemisessa synny päällekkäisiä toimintoja. (www.kangasala.fi.)

Oppilaan siirtyessä perusopetuksesta toiselle asteelle tarvittavan tiedon siirtämisestä huolehtivat erityisopettajat ja opinto-ohjaajat. Nivelvaiheyhteistyö toteutetaan opinto-ohjaajien vetämissä työryhmissä. Varsinkin erityistä tukea vaativien oppilaiden siirtyminen toiselle asteelle vaatii yhteistyötä ja suunnittelua. (www.kangasala.fi.)

Jos oppilas siirtyy perusopetuksen aikana toiseen oppilaitokseen, menetellään kunnassa perusopetuslain 40§ mukaisesti. Aikaisempi opetuksen järjestäjä on velvollinen toimittamaan viipymättä opetuksen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Tiedot tulee toimittaa myös silloin, jos uusi opetuksen järjestäjä niitä pyytää. (Perusopetuslaki 1998; www.kangasala.fi.)

2.4 Tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on selkiyttää prosessi, jossa oppilas siirtyy isosta yläkoulusta käymään koulua perhekodissa toimivassa pienryhmässä. Oppilas asuu kotona ja käy sieltä käsin koulua pienryhmässä. Opinnäytetyössä ei tarkastella siirtoprosessia sijoitettujen oppilaiden näkökulmasta, koska niistä on olemassa jo aiempia tutkimuksia (Ks. Oraluoma & Väliavaara 2016; Parkkonen-Manninen 2014). Opinnäytetyön tarkoituksena on luoda malli, jossa kuvataan oppilaan siirtoprosessi perhekodissa toimivan yläkoulun pienryhmään.

TUTKIMUSKYSYMYKSET OVAT:

- 1) Millainen on Kangasalan kunnassa oppilaan toimiva siirtoprosessi yläkoulusta perhekodissa toimivaan erityisopetuksen pienryhmään?
- 2) Millaisin keinoin voidaan kehittää nivelvaiheen siirtymistä?

Nivelvaiheesta puhuttaessa käsitellään yleensä nivelvaihetta alakoulusta yläkouluun tai yläkoulusta toisen asteen opintoihin. Näihin siirtymävaiheisiin on luotu toimivia käytäntöjä, mutta usein unohdetaan siirtymävaiheet koulusta toiseen tai yleisopetuksesta erityisopetukseen. Nämä siirtymävaiheet ovat kuitenkin merkityksellisiä oppilaan kannalta ja ne pitäisi huomioida samalla tavalla kuin muutkin siirtymävaiheet. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) on mainittu siirtymä esiopetuksesta perusopetukseen,

vuosiluokkien 2 ja 3 sekä 6 ja 7 välinen siirtymävaihe. ”Siirtyminen kuudennelta seitsemännelle luokalle edellyttää koulun tai koulujen henkilöstön suunnitelmallista yhteistyötä, opetuksen kannalta tarpeellisen tiedon siirtämistä sekä oppimisympäristöjen, toimintatapojen ja ohjaavien asiakirjojen tuntemista. Kodin ja koulun välisen vuorovaikutuksen merkitys korostuu siirtymävaiheessa. Siirtymä tarkoittaa oppilaille usein uuteen ryhmään sopeutumista, uusiin opettajiin ja ympäristöön tutustumista. Koulun tehtävä on huolehtia, että myös näillä vuosiluokilla työskentelytavat ja arviointikäytännöt ovat oppilaiden ikäkauteen ja edellytyksiin soveltuvia. Tärkeää on, että kotona ja koulussa huolehditaan myös oppilaiden mahdollisuudesta tuntea olonsa turvalliseksi samalla kun heitä rohkaistaan uusien asioiden kohtaamiseen. Monet tulevaisuuteen vaikuttavat valinnat tulevat ajankohtaisiksi. Oppilaiden kuunteleminen ja arvostaminen sekä heidän osallisuutensa omista asioista ja valinnoista päättämiseen on tärkeää.” (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014:96, 280.)

Tutkimuskysymyksiin pyrin löytämään vastaukset lukemalla nivelvaiheen prosesseista sekä tutkimalla nivelvaihetta Kangasalan kunnassa kyselylomakkeen ja ryhmähaastattelun avulla. Tutkimalla nivelvaihetta saan hyviä näkökulmia ja käytäntöjä siirtymävaiheen toteutukseen. Ryhmähaastattelun pohjalta saadaan luotua toimiva ”komentoketju” ja määriteltyä tarkasti eri toimijoiden roolit vastuut. Näin ollen koko prosessista muodostuu joustava ja selkeä kokonaisuus. Prosessi on tarkoitus suunnitella kunnan toimintatapoihin sopivaksi, joka tukee moniammatillisia kasvatuksen- ja opetuksen järjestämisen suunnitelmia ja muita asiakirjoja.

3 NIVELVAIHEEN MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ JA TIEDON- SIIRTO

3.1 Nivelvaihe

Nivelvaihe nimitystä käytetään erilaisista siirtymävaiheista. Siirtymät ovat polkuja, jotka johtavat elämänvaiheesta toiseen. Ne ovat osaltaan muutosta, kasvua ja epätasapainoa, mutta eivät merkitse aina kriisiä. Nivelvaiheita on perinteisesti siirtyminen varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta alakouluun, alakoulusta yläkouluun sekä yläkoulusta jatko-opintoihin. Nivelvaiheita tapahtuu myös silloin kun oppilas joutuu syystä tai toisesta vaihtamaan koulupaikkaa koulupolkunsa varrella. Nivelvaihe on suuri muutos, jossa oppilas joutuu sopeutumaan uusiin olosuhteisiin ja uuteen elämäntilanteeseen. Nivelvaiheen onnistuminen ja riittävä tuki vaikuttavat ratkaisevasti koulunkäynnin jatkumiseen uudessa ympäristössä. Nuori tulisi siirtää saattaen vaihtaen yhteistyössä hänen kanssaan toimivien ihmisten kanssa, jotta koulunkäynnin jatkuvuus saataisiin turvattu. Rasku ja Vaitinen (2009) ovatkin tutkielmassaan todenneet, että koko maassa yleissivistävän opetuksen suuria haasteita ovat turvallisen koulupolun rakentaminen ja siirtymien oikea-aikaisuuden ajoittaminen. Samaisessa tutkielmassa todetaan myös, että siirtymistä ilmiönä ei ole tutkittu riittävästi, vaikka siitä on oltu kiinnostuneita jo pitkään. Lisäksi kouluilla on jatkuvasti monia kehittämishankkeita, jolloin siirtymävaiheiden kehittäminen on jäänyt muiden hankkeiden jakoihin. Näin ollen siirtymävaiheissa on osittain myös epäonnistuttu. (Hyytiäinen, Kokko, Mäki, Pietiläinen & Virtanen 2009, 52–54; Rasku & Vaitinen 2009, 19, 22, 28.)

Espoon kaupungin Internet-sivuilla koulutyön tukitoimista on maininta: ”Niveltäminen on oppimiseen, motivaatioon ja taitotasoon sekä käyttäytymiseen liittyvää tiedonsiirtoa, joka koituu oppilaan hyväksi. Nivelkohdilla tarkoitetaan oppilaan siirtoja kouluasteelta tai koulumuodosta toiseen, sekä siirtoja koulun sisällä. Niveltäminen tapahtuu opettajien ja muiden oppilaan kanssa työskentelevien henkilöiden välillä. Näin mahdollistetaan lapsen turvallinen siirtyminen uuteen oppimisympäristöön.” (www.espoo.fi.) Alakoulusta yläkouluun siirryttäessä oppilaan turvallinen luokanopettaja muuttuu vieraksi aineenopettajiksi, jolloin opettajalta saatavan tuen määrä vähenee ja oppilaan on otettava itse vastuu koulunkäynnistään. Opetusjärjestelyissä ja siirtymävaiheen suunnittelussa onkin huomioitava oppilaan kasvun ja kehityksen vaiheet, oppimisprosessit, sekä erityistarpeet,

koska nämä tekijät vaikuttavat oleellisesti oppimisen edellytyksiin. Tehokkaalla nivelvaihteyöskentelyllä ja aktiivisella yhteistyöllä koulupolku on mahdollista muokata oppilaalle suotuisaksi. (Holopainen, Ojala, Miettinen & Orellana 2005, 5–6; Rasku & Vaitinen 2009, 20.)

Nivelvaihteyö on yhteistyötä eri tahojen kanssa. Tavoitteena on rakentaa oppilaalle ehyt koulupolku, joka parantaa oppilaan suoriutumista koulutyössä. Mukana yhteistyössä ovat opettajat, oppilashuoltohenkilöstö, vanhemmat ja muut oppilaat. Nivelvaiheessa myös onnistunut päätöksenteko opetustoimen hallinnossa vaikuttaa tuloksiin. Nivelvaiheen selkeällä ohjeistuksella on mahdollista vähentää henkilöstön työn päällekkäisyyttä sekä varmistaa, että kaikki tarvittavat toimenpiteet tulee tehtyä. Selkeä ohjeistus parantaa eri toimijoiden välistä yhteistyötä, vastuiden määrittelyä, tiedonkulkua ja jälkiseurantaa. (Holopainen ym. 2005, 5–6.)

Oppilaan kannalta suunnitelmallinen nivelvaihteyöskentely nopeuttaa oppilaan sopeutumista uuteen opiskeluympäristöön ja yhteisöön. Oppilaan itsetunnon kannalta henkilöstön olisi tärkeää tietää millainen juuri kyseinen oppilas on, millaisia vahvuuksia ja tarpeita hänellä on ja minkälaiset toimintatavat hänen kanssaan toimivat parhaiten. Näin mahdollisia tukitoimia voidaan järjestää riittävän ajoissa ja opetusta voidaan suunnitella etukäteen. Erityisen tärkeää tämä on erityistä tukea tarvitseville oppilaille ja oppilaille, joista on herännyt huolta. Varsinkin erityisopetuksessa opetusta ja opiskelua ohjaavat HOJKS tiedot tulisi olla tiedossa varhaisessa vaiheessa. Tehokkaalla nivelvaiheen suunnittelulla on mahdollista ehkäistä oppilaiden syrjäytymistä koulutuksen eri tasoilla. (Holopainen ym. 2005, 5–9.)

Syrjäytymisen ehkäisyssä opettajien tulisikin yhteistyössä tukea oppilaiden oppimista. Opettajan työ koulumaailmassa on itsenäistä, jolloin tämä kulttuuri luo pirstaleisuutta oppilaiden tukemiseen. Syrjäytyminen johtaa usein negatiiviseen kierteeseen, jolloin oppilas jää vähitellen ulkopuoliseksi kouluyhteisöstä ja alkaa käyttäytyä häiritsevästi. Jotta siirtymävaiheen suunnittelu ei jää irralliseksi muusta kouluyhteistyöstä, tulisi se tehdä mahdollisimman sujuvaksi tukemalla oppilasta kokonaisvaltaisesti ja tiedostamalla nivelvaiheiden ominaispiirteet. Myös oppilaiden ääni nivelvaiheen suunnittelussa tulisi huomioida. Nivelvaiheista selviytyäkseen oppilaille on tärkeää sosiaaliset suhteet niin opettajiin kuin muihin oppilaisiin, jolloin sosiaalisella ympäristöllä on suuri merkitys. (Rasku & Vaitinen 2009, 22–23.)

3.2 Verkostotyö ja moniammatillinen yhteistyö

Opinnäytetyössäni käsittelen verkostotyötä moniammatillisen yhteistyön näkökulmasta. Verkostotyötä on tehty Suomessa jo 1980-luvun lopulta lähtien. Verkostotyössä asiakkaalla on usein monia työntekijöitä, mikä luo haasteita yhteistyön onnistumiselle. Onnistuessaan verkostotyö on moniammatillista yhteistyötä, jossa asiakas saa asiantuntevaa apua ammattilaisilta. Pahimmillaan moniammatillinen yhteistyö on vastuiden epäselkeyttä, turhia verkostopalavereja, asioiden paikallaan junaamista ja asiakkaan tilanteen kriisiytymistä. Asiakas kokee, ettei tule kuulluksi ja ympärille muodostuu sekava joukko toimenpiteitä. (Seikkula & Arnkil 2005, 11–14.)

Suurin osa verkostotyötä on muiden toimijoiden huomioimista omassa toiminnassa, vaikkakin se yleensä mielletään kokouksiksi. Verkostotyön tarkoituksena on reagoida asioihin mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Kokouksia tarvitaan silloin kun on sovittava asioista, joista on syytä keskustella kasvokkain, jotta kaikki osapuolet tulevat kuulluiksi ja ymmärretyiksi. Asiakkaalla voi olla ympärillään useista eri ammattilaisista koostuva verkosto ja hänen ongelmansa eivät ole selkeästi määriteltävissä. Silloin verkoston jäseniltä vaaditaan hyviä verkostotyön taitoja, jotta kokoukset sujuisivat parhaalla mahdollisella tavalla ja niillä saavutettaisiin toivottuja tuloksia. Kaikki työntekijätahot, jotka toimivat asiakkaan auttamiseksi pyrkivät etsimään tukevia voimavaroja yhdessä asiakkaan kanssa. Läheisneuvonpito on yksi verkostotyön muoto. Läheisneuvonpidossa eri viranomaiset työskentelevät tiiviisti asiakkaan ja hänen omaistensa kanssa. Näin ollen läheiset ihmiset, joista viranomaisilla ei välttämättä ole tietoa, voivat toimia asiakkaan tukiverkostona haasteellisissa tilanteissa. (Seikkula & Arnkil 2005, 11-13, 33–34; Väisänen, Niemelä & Suua 2009, 72–74.)

Moniammatillisen yhteistyön käsitettä voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta ja sitä käytetään monenlaisten yhteistyötapojen kuvaamisessa. Moniammatillinen yhteistyö tarjoaa laajempaa osaamista kuin rinnakkain työskentely. Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on saavuttaa kokonaisvaltainen käsitys ja ymmärrys käsiteltävästä asiasta keräämällä yhteen tiedot eri yhteistyötahoilta sekä käyttämällä hyväksi eri asiantuntijoiden osaamista. Luomalla yhteiset tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet asiakasta voidaan auttaa mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Isoherranen 2005, 13–15.)

Moniammatillista yhteistyötä tekevät asiantuntijaryhmät koostuvat monenlaisen taustan omaavista osajista, jolloin ryhmän jokainen jäsen tuo ryhmään oman erityisosaamisensa. Yhteistyössä tarvitaan hyviä vuorovaikutustaitoja. Oman alan asiantuntijaosaamisen ja riittävän informaation jakamisen lisäksi tarvitaan avoimuutta uusille näkökulmille ja kärsivällisyyttä eri tavalla työskenteleviä ja ajattelevia jäseniä kohtaan. Dialogisuus, halukkuus kommunikoida ja hyvä ammatillinen itsetunto ovat tärkeässä osassa ratkottaessa moniongelmaisia tilanteita. Moniammatillisessa yhteistyössä koko ryhmän toimiminen ja kyky tasavertaiseen keskusteluun ovat merkittäviä tekijöitä. (Isoherranen 2005, 58–60.)

Päätöksenteossa ryhmä on tehokkaampi kuin yksitäinen henkilö, kun tehtävässä tarvitaan monenlaista informaatiota. Tärkeää olisi löytää keino, jonka avulla myös asiakas saadaan mukaan keskusteluun päätöksiä tehtäessä. Etsittäessä parasta mahdollista ratkaisua, tarvitaan usein lisäkysymyksiä ja perusteluja esitetyille asioille. Puheenjohtajan rooli on erityisen merkittävä keskustelun ohjaamisessa, jotta keskustelu johtaa kohti yhteistä päätöstä. (Isoherranen 2005, 106-111.)

Moniammatillinen yhteistyö luo kuhunkin toimintaympäristöön soveltuvan toteutusmallin. Moniongelmaisissa tilanteissa syntyy usein päällekkäistä työtä ja epäselvyyttä työjaossa. Monissa asiakastilanteissa olisikin erityisen tärkeää koota sektorirajoista huolimatta kaikkien asiantuntijoiden hallussa oleva tieto yhteen, jolloin päätöksenteko asiakkaan auttamiseksi parhaalla mahdollisella tavalla helpottuisi. Ongelmien käsittely yhdessä muiden asiantuntijoiden kanssa auttaa myös hyvin toimiessaan työssä jaksamisessa. Tilanteen ja asioiden jäsentäminen uudella tavalla helpottuu kuuntelemalla toisten näkökulmia ja mielipiteitä. (Isoherranen 2005, 140–142.)

Moniammatilliselle yhteistyölle luo haasteita kiire, henkilökuntapula, henkilökunnan vaihtuvuus ja eri ammattiryhmien vaikea tavoitettavuus. Näin ollen moniammatillinen yhteistyö jää liian usein vähäiseksi, vaikka se tekisi toiminnasta laadukkaampaa ja vähentäisi päällekkäisen työn määrää, jolla kiirettä voitaisiin pyrkiä helpottamaan. Asiakkaat odottavat, että heidän tarpeensa huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Jos yhteistä tavoitetta ei ole luotu ja eri asiantuntijat antavat asiakkaalle erilaisia ohjeita, aiheuttaa se hämmennystä ja käytännön ongelmia. Asiakas odottaa, että hänen tarpeensa huomioidaan kokonaisvaltaisesti. Moniammatillinen yhteistyö on laatutyötä ja antaa parempia tuloksia pitkällä aikavälillä. Kun ryhmän jäsenet osaavat toimia yhteistyössä kaikkien eduksi, antaa se mahdollisuuden joustavaan toimintaan, vastuun jakamiseen, valtaan ja tasa-arvoon,

jolloin kaikkien osaaminen ja energia saadaan hyödylliseen käyttöön. (Isoherranen 2005, 149–152.)

Nivelvaiheen moniammatillisissa verkostopalavereissa siirtyy arvokasta tietoa eri toimijoiden välillä, jos verkostopalaveriin saadaan luotua rauhallinen ja luottamusta herättävä ilmapiiri. Erityisen tärkeää on siirtää tietoa siitä, millainen juuri tämä oppilas on, mitkä ovat hänen vahvuutensa ja erityistarpeensa, mikä hänen kohdallaan toimii parhaiten. Näin ollen tiedonsiirto vähentää koulu- ja muun henkilöstön työn päällekkäisyyttä, lisää osapuolten ymmärrystä oppilaan tilanteesta sekä varmistaa oikeanlaisen tuen oppilaalle. Verkostopalavereissa tarvittava tieto siirtyy kaikkien toimijoiden välillä, eikä tietoa pääse ”hukkumaan” matkan varrella. (Holopainen ym. 2005, 5–9, 58–59.)

3.3 Tiedonsiirto ja salassapito

Perusopetuslain mukaan huolenpito oppilaista kuuluu kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien työtehtäviin. Oppilashuoltotyö on jokaisen ammattilaisen omaa toimintaa ja moniammatillista yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, sekä yhteistyötä oppilaiden ja vanhempien kanssa. Yksilökohtainen oppilashuoltotyö on moniammatillista yhteistyötä, joka ulottuu koulun ulkopuolelle oppilaan tarpeiden mukaisesti. Moniammatillinen työ vaatii onnistuakseen sopimuksia yhteisistä käytännöistä ja riittävää tiedonsiirtoa. (Hastrup, Hietanen-Peltola, Jahnukainen & Pelkonen 2013, 119–121.) Joustavissa palveluketjuissa kaikkien palveluprosesseihin osallistuvien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden tulee olla tietoisia asiakkaan ja hänen tietojensa erilaisista siirtymävaiheista ja niihin liittyvistä yhteistyön ja tiedonkulun tarpeista. Asiakasta koskevat tiedot tulee palveluketjuissa siirtää suunnitelmallisesti ja tietosuojalainsäädännön mukaisesti.” (Liikanen 2002, 43.)

Perusopetuslaissa on tyhjentävästi ilmaistu henkilötietojen salassapito ja käsittely sekä tietojensaantioikeus. Perusopetuslain 40§ sanotaan mm. näin: ”Oppilaan oppilashuoltotyöhön osallistuvilla on oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilaan opettajalle, rehtorille ja tämän lain mukaisesta opetuksesta ja toiminnasta vastaavalle viranomaiselle oppilaan opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot. Oppilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella voidaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömiä salassa pidettäviä tie-

toja pyytää myös muilta tahoilta. Jos alle 18-vuotias oppilas siirtyy toisen opetuksen järjestäjän järjestämään opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden opetuksen järjestäjän pyynnöstä.” (Perusopetuslaki 1998.)

Koulua, oppilashuolto- ja hoitohenkilökuntaa sitoo salassapito- ja vaitiolovelvollisuus. Jotta opettaja pystyisi toimimaan oppilaan parhaaksi, olisi tärkeää, että opettaja saisi tietoonsa tarvittavat salassa pidettävät tiedot. Salassapitovelvollisia ovat opetuksen järjestämisestä vastaavat toimielinten jäsenet, toiminnasta vastaava rehtori, opettajanviran haltija, tuntiopettaja, koulunkäyntiavustaja ja koulun muu henkilöstö sekä kouluterveydenhuollon edustajat, koulukuraattorit, koulupsykologit ja opetusharjoittelijat. Salassapitovelvollisuuden piiriin kuuluvat tiedot, joita nämä henkilöt ovat saaneet perusopetuslain mukaisia ja oppilashuollon tehtäviä hoitaessaan. Jos tiedot on saatu yksityishenkilönä, niin niitä ei koske salassapitovelvollisuus. Tämä rajanveto on kuitenkin vaikeasti määriteltävissä, joten varmintä on suhtautua tietoon niin, että se on salassa pidettävää. (Poutala 2010, 244–245.)

Salassa pidettäviä tietoja ei saa ilmaista sivullisille, jolloin vain tilanteeseen liittyvät henkilöt ovat asianosaisia. Julkisuuslaissa on säädetty salassa pidettävistä asiakirjoista ja koulussa tällaisia asiakirjoja ovat mm. oppilashuollon asiakirjat ja kaikki sellaiset asiakirjat, jotka sisältävät tietoja oppilaan terveydentilasta, vammaisuudesta ja terveydenhuollon ja kuntoutuksen palveluista tai asiakirjat, joissa arvioidaan oppilaan henkilökohtaisia ominaisuuksia. Moniammatillisessa yhteistyössä tiedonkulkua vaikeuttaa eri ammattiryhmien erot toimintatavoissa ja lainsäädännössä. Jotta opettaja voi järjestää opetuksen oppilaan parhaaksi, hän tarvitsee riittävät ja luotettavat tiedot oppilaan opiskeluun vaikuttavista seikoista. Tietojen luovuttamisen esteeksi ei saa muodostua oppilaan huoltajien kieltä tietojen antamisesta. Suurin osa huoltajista kuitenkin antaa luvan tietojen luovuttamiseen koululle ja opettajalle. Koska opetustoimen henkilöstön on velvollisuus toimia lasten suojelemiseksi, on heidän salassapitosäännöksistä huolimatta tehtävä lastensuojeluilmoitus, jos tilanne vaatii lastensuojelun tarpeen selvittämistä. (Poutala 2010, 245, 247–249.)

Moniammatillisen yhteistyön yleistyttyä ovat salassapitosäännökset osoittautuneet hyvinkin ongelmallisiksi. Tehokas avun tarjoaminen on voinut estyä, koska eri tahot tekevät

itsenäisesti omaa tehtäväänsä, jopa toisistaan tietämättä, ja salassapitovelvollisuudesta on saattanut olla epäselvyyksiä. Näin ollen eri tahojen voi olla vaikeaa hahmottaa asiakkaan kokonaistilannetta. Salassapitosäännöksiä on kuitenkin noudatettava tarkkaan asiakkaan oikeusturvan kannalta. Salassapitokysymykset ovat eettisesti vaikeita, koska tavoitteena on kuitenkin asiakkaan auttaminen parhaalla mahdollisella tavalla. Jotta lainsäädäntö ei estäisi hyvien työmenetelmien käyttöä, olisi asiakkaan kanssa hyvä keskustella ja saada häneltä kirjallinen suostumus käsitellä hänen asioitaan tietyssä työryhmässä tai tietyllä kokoonpanolla. Näin varmistetaan oikeudellisella ja inhimillisellä tasolla oikea menettelytapa. Myös asiakkaan läsnäolo asioiden käsittelyssä poistaa salassapito-ongelman, koska silloin asiakas voi itse päättää, mitkä asiat hän haluaa tuoda julki. Asioista voidaan keskustella myös yleisellä tasolla siten, että henkilöä ei voi tunnistaa, jolloin ei rikota salassapitosäännöstä. (Parkkari, Soikkeli & Siira 2001, 12–15.)

3.4 Moniammatillinen yhteistyö ja sujuva tiedonsiirto nivelvaiheessa

Edellä käsitellyt asiat; nivelvaihe, verkostotyö ja moniammatillinen yhteistyö sekä tiedonsiirto ja salassapito ovat keskeisessä roolissa oppilaan siirtoprosessissa, oli sitten kyse siirrosta yleisopetuksesta erityisopetukseen, alakoulusta yläkouluun, yläkouluista toiselle asteelle tai koulun vaihdosta. Koko opiskeluaika on jatkuvaa nivelvaihetta. Nivelvaiheet voivat olla joskus kriisin paikkoja, mutta ne ovat muutoksia, joita jokaisen nuoren tulee elämässään harjoitella. Muutokset luovat toisinaan turvattomuutta ja epäuskoa omiin kykyihin.

Jos nivelvaiheissa ei ole selkeää toimintamallia, niin se voi kasvattaa oppilaan syrjäytymisriskiä. Tiiviillä nivelvaiheen moniammatillisella yhteistyöllä siirtoprosessista saadaan luotua oppilaan edun mukainen kokonaisuus (kuvio 1). Muiden toimijoiden huomioiminen omassa toiminnassa ja moniammatillisen asiantuntijuuden lisääminen vähentää päällekkäisen työn määrää, jolloin prosessista tulee selkeä. Kun roolit ja vastuut ovat jaettu selvästi, niin tiedonsiirto on tehokasta ja salassapitosäännökset kaikkien osapuolten tiedossa. Erityisen tärkeää moniammatillinen yhteistyö on niiden oppilaiden kohdalla, joilla on henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Tiedonsiirron kannalta tärkeää olisi, että henkilö, joka tietää oppilaan asioista parhaiten, toimisi yhteyshenkilönä tiedonsiirroissa. Varsinkin yläkoulussa tiedon siirtyminen on haasteellista, koska oppilaalla on monia eri aineenopettajia. Näin ollen tieto jää helposti puolitiehen ja opetuksen suunnittelu vaikeutuu.

KUVIO 1. Nivelvaiheessa huomioitavaa

4 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA MENETELMÄT

4.1 Tutkimuskohteen kuvaus, käytännöt ja tukimuodot

Tutkimuskohteena on yksityinen perhekoti, jonka tiloissa toimii Kangasalan kunnan yläkoulun erityisopetuksen pienluokka. Perhekotiin sijoitetut yläkouluikäiset nuoret suorittavat perusopetusta pääsääntöisesti perhekodin tiloissa toimivassa erityisopetuksen pienluokassa. Lisäksi luokassa voivat opiskella Kangasalan kunnan oppilaat, joilla ei ole mahdollisuutta syystä tai toisesta opiskella ison koulun ryhmissä. Luokassa on oppilaspaikkoja seitsemän perhekodissa asuville oppilaille ja kolme kotoa käsin koulua käyville oppilaille. Kotoa käyvät oppilaat ovat sosiaalitoimen asiakkaita ja koulunkäynti perhekodissa toimivassa pienryhmässä on aina avohuollon tukitoimi. Näiden oppilaiden kanssa tehdään sosiaalitoimen kanssa tiivistä yhteistyötä.

Perhekodissa toimivan pienluokan opetuksesta vastaa Kangasalan kunnan erityisopettaja ja koulunkäynnin ohjaaja. Perhekodin henkilökunta tukee omalta osaltaan opiskelua koulupäivän jälkeen. Lisäksi yhteistyötä tehdään Kangasalan kunnan johtavan erityisopettajan, lähettävän koulun henkilökunnan, yläkoulun rehtorin ja sosiaalitoimen kanssa.

Pientyhmässä opiskellaan yleisopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti yksilöllistämiset huomioiden. Jokaiselle oppilaalle tehdään erityisen tuen päätös ja pedagoginen selvitys kolmiportaisen mallin mukaisesti sekä HOJKS. Oppilaalle voidaan tehdä myös päätös vuosiluokkiin sitomattomasta opiskelusta, jolloin oppilas opiskelee omaan tahtiin tilanteen vaatimin tavoittein.

Valinnaisaineiden (kotitalous ja käsityö) opetus tapahtuu läheisellä yläkoululla aineenopettajien johdolla. Mukana on myös koulunkäynnin ohjaaja avustamassa sekä luomassa turvallisuuden tunnetta. Kotitaloustunneilla ryhmässä ei ole muita oppilaita. Käsityötunti on yhdessä joustavan perusopetuksen luokan kanssa. Ainekohtaiset tilat mahdollistavat oppilaiden tasapuoliset opiskelumahdollisuudet.

Perhekodin tiloissa opiskelevilla oppilaille on haasteita koulunkäynnissä. Näille oppilaille on yleensä tarjottu jo useita erilaisia erityistoimenpiteitä, jotka eivät ole ratkaisseet koulunkäynnin haasteita. Taustalla on usein koulupoissaoloja, jotka voivat johtua monista

eri syistä. Koulussa saattaa esiintyä kiusaamista, jonka vuoksi oppilaan on vaikea mennä kouluun. Poissaolojen seurauksena oppilas on voinut jäädä luokalle, saanut ehtoja tai joutunut vaihtamaan useastikin koulua. Koulunkäynnissä saattaa esiintyä haasteita mm. elämäntilanteen, oppimisvaikeuksien ja diagnosoitujen sairauksien vuoksi. Oppilas voi myös omalla käyttäytymisellään aiheuttaa ongelmia suuressa kouluyhteisössä.

Oppilaan koulunkäynnin haasteisiin pyritään löytämään tukimuotoja eri toimijoiden kanssa. Yhteistyötä tehdään koulukuraattorin, koulupsykologin, nuorisopsykiatrisen työryhmän, sosiaalityöntekijän ja huoltajien kanssa. Tavoitteet laaditaan yhteistyössä eri tahojen kanssa ja oppilaalle rakennetaan oma opiskelusuunnitelma, joka kirjataan HOJKSiin. Tavoitteena on saada jokaiselle oppilaalle perusopetuksessa vaadittavat tiedot ja taidot, jotta he selviävät jatkokoulutuksessa. Edellytys jatkokoulutukselle on, että perusopetus on suoritettu.

4.2 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmät

Työssäni käytin kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta ja menetelmänä avointa kyselyä ja ryhmäkeskustelua. Kvalitatiiviselle tutkimukselle tyypillistä on, että tiedon hankinta tapahtuu todellisissa tilanteissa havainnoimalla ja keskustelemalla ihmisten kanssa. Tiedonhankintatapana voidaan käyttää esimerkiksi ryhmähaastattelua, jota itsekin käytin aineistoa kerätessäni. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti ja tavoitteena on, että jokaisen ääni pääsee esille. Kerättyä aineistoa pyritään tarkastelemaan yksityiskohtaisesti ja ainutlaatuisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 157–160.)

Avoimissa kyselyissä vastaajilla on mahdollisuus kertoa oma todellinen mielipide asioista ja ilmaista itseään omin sanoin. Toisaalta vastausten sisältö voi muodostua kirjavaksi ja näin ollen luotettavuus saattaa kärsiä. Kyselylomakkeen laadinnassa onkin kiinnitettävä huomiota kyselyn selkeyteen ja kysymysten on oltava rajattuja ja lyhyitä. On tärkeää, että kysytään vain yhtä asiaa kerrallaan ja kysymysten sanavalinta on ymmärrettävä. Kysymysten määrä ei myöskään tule olla liian suuri. (Hirsjärvi ym. 2007, 196–198.)

Fokusryhmähaastattelua käytetään palvelujen ja toiminnan kehittämisessä. Se on haastattelijan ylläpitämä ryhmäkeskustelu, johon on luotu haastattelurunko. Fokusryhmähaas-

tattelun tavoitteena on erilaisten näkökulmien esille saaminen. Menetelmänä se on joustava, koska tarkoituksena on selvittää haastateltavien näkemyksiä, kokemuksia tai mielipiteitä tutkittavasta asiasta. Haastateltavia valittaessa pyrkimyksenä on koota sellainen ryhmä, jotka tuovat tutkittavaan asiaan erilaisia näkökulmia. Haastattelutilanteessa yleensä haastatteliija vaikuttaa kertyvään aineistoon ja haastateltavat toisiinsa. (Mäntyranta & Kaila 2008.)

Tiedonkeruumenetelmänä oli kyselylomake (liite 1) ja ryhmäkeskustelu. Kyselylomake sisälsi avoimia kysymyksiä, jolloin tutkittavan oli mahdollista tuoda julki omia kokemuksiaan siirtoprosessista. Kyselylomake lähetettiin henkilöille, jotka tekevät tiiviisti yhteistyötä nuoren ja hänen huoltajiensa kanssa. Valitsin kyselytutkimuksen henkilöt heidän kokemuksensa perusteella oppilaan siirtoprosessista perhekodissa toimivaan pienryhmään. Kyselyyn vastasivat yläkoulun koulun rehtori, Kangasalan kunnan johtava erityisopettaja, perhekodin entinen ja nykyinen opettaja ja koulunkäynnin ohjaaja sekä Kangasalan kunnan sosiaalityöntekijä, joka on ollut mukana useissa aiemmissa siirtoprosesseissa. Kyselyyn osallistuvien toimenkuvan ja kokemuksen myötä uskoin saavani riittävän kattavan otannan kokemuksista siirtoprosessista. Oma pohjatietoni siirtoprosessiin perustuu omasta kokemuksesta. Olen ollut kasvatusjohtajana mukana luomassa käytäntöä kotoa käsin koulua käyvien oppilaiden siirrosta perhekodissa toimivaan erityisopetuksen pienryhmään. Vuosien saatossa oppilaiden kanssa yhteistyössä toimivat henkilöt ovat vaihtuneet ja siirtoprosessin kulku on hämärtynyt, joten prosessin kuvaukselle oli selkeä tarve.

Kyselylomakkeen kysymykset heräsivät asioista, jotka liittyvät tiiviisti siirtoprosessiin; nivelvaiheen toimintoihin eli yhteistyöhön, tiedonsiirtoon ja salassapitoon. Kuten teoriaosassa nivelvaiheesta puhuttaessa, nivelvaiheella tarkoitetaan oppilaan siirtoa koulumuodosta toiseen ja niveltäminen on oppilaan kokonaisvaltaista tiedonsiirtoa, johon liittyy moniammatillinen yhteistyö sekä salassapitosäännökset. Päädyin laatimaan kysymyslomakkeen kysymykset näiden teemojen pohjalta. Halusin kysymyksilläni selvittää miten oppilaan kanssa tiiviisti toimivat henkilöt kokevat siirtoprosessin tällä hetkellä, minkälaisiin asioihin vastaajat kaipaavat selkeämpää ohjeistusta siirtoprosessin osalta, miten siirtoprosessi tulisi toteuttaa, että siitä saadaan joustava sekä minkälaisia asioita tiedonsiirrossa tulisi huomioida. Moniammatillisuuden näkökulmasta halusin kuulla kokemuksia

yhteistyön toimivuudesta ja siitä, miten sitä voisi kehittää. Lisäksi pohdin, millaisiin kysymyksiin joudun useimmiten omassa työnkuvassani vastaamaan, minkälaisia kysymyksiä minulle esitetään oppilaan siirtoprosessista ja mitkä asiat koen itse ongelmallisiksi.

Lähetin kyselylomakkeen ensin yhdelle henkilölle, jotta näkisin, saanko kysymyksillä riittävästi materiaalia opinnäytetyöhöni ja tuottaako kysymysten asettelu vastauksia tutkimuskysymyksiin. Kysymyksiin oli vastattu laajasti ja sisältö oli hyödynnettävissä siirtoprosessin luomiseen, joskin hieman päällekkäisyyksiä esiintyi. Päätin kuitenkin lähettää lomakkeen kaikille haastateltaville.

Kyselytutkimuksen jälkeen kutsuin koolle asiantuntijaryhmän, joka koostui johtavista henkilöistä. Ryhmäkeskusteluun osallistui Kangasalan kunnan sosiaalityön johtaja, yläkoulun rehtori, Kangasalan kunnan johtava erityisopettaja ja minä perhekodin kasvatusjohtajana. Ryhmäkeskustelun osallistujien määrä oli pieni, mutta siinä oli edustettuina päättävät tahot ja näin asia saatiin käytyä tarkasti läpi asiantuntijoiden kesken.

4.3 Aineiston analyysi

Kyselylomakkeen lähetin kuudelle henkilölle ja kaikki vastasivat kyselyyn. Aluksi luin kyselylomakkeen vastukset nopeasti läpi, jotta sain pääpiirteissään käsityksen vastaajien kokemuksista siirtoprosessista. Sen jälkeen kävin vastukset läpi kysymys kerrallaan ja poimin niistä pääkohdat. Osa vastaajista oli vastannut selkeästi ja lyhyesti vain esitettyyn kysymykseen, joku oli kirjoittanut hyvinkin pitkiä ja laajoja vastauksia, jolloin tehtävänäni oli poimia kysymyksen asettelun kannalta oleelliset asiat. Pilkoin aineiston neljään eri teemaan, jotka valaisevat tarkemmin tutkimuskysymyksiäni ja auttavat erottelemaan olennaiset aiheet. Nämä teemat olivat: miten oppilaan kanssa tiiviisti toimivat henkilöt kokevat siirtoprosessin tällä hetkellä, kuinka siirtoprosessi tulisi toteuttaa, mihin asioihin vastaajat kaipaavat selkeämpää ohjeistusta siirtoprosessin osalta ja minkälaisia asioita siirtoprosessissa tulisi huomioida.

Kokosin kyselylomakkeiden vastauksista yhteenvedon (liite 2) ryhmähaastatteluun osallistujia varten. Tiivistin yhteenvedoon kyselylomakkeen vastauksista nousseet asiat. Tällä pyrin näyttämään konkreettisesti ne ongelmat/asiat, joihin oppilaan kanssa työskentelevät törmäävät työssään. Alustavan prosessin kuvauksen (liite 3) loin tämänhetkisen käytännön mukaisesti ja lisäsin siihen kyselylomakkeella saamani vastaukset eri toimijoiden

rooleista ja vastuista. Eniten kysymyksiä heräsi siitä, kenen vastuulla asioiden eteenpäin vieminen on. Ryhmäkeskustelua varten jäikin paljon pohdittavaa mitä asioita siirtoprosessissa tulee huomioida ja mitkä ovat eri toimijoiden roolit ja vastuut.

Ryhmäkeskustelu järjestettiin perhekodin tiloissa ja siihen oli varattu aikaa noin tunti. Ryhmäkeskustelun kokoonpano muodostui minun lisäksi kolmesta henkilöstä, jotka ovat päättävässä asemassa siirtoprosessia suunniteltaessa. Ryhmäkeskusteluissa toimin keskustelun puheenjohtajana. Aluksi esittelin asiantuntijaryhmälle kyselytutkimuksella saamani kokemukset siirtoprosessista (liite 2), jolla pyrin johdattelemaan päättäviä tahoja aiheeseen ja näkemään ne ongelmakohdat, joita käytännön työssä kohdataan. Tämä vei keskustelusta paljon aikaa, mutta tarkoitukseni oli konkreettisesti näyttää, miten prosessi toimii kyselyyn vastanneiden yhteistyötahojen mielestä tällä hetkellä. Sen jälkeen esittelin tekemäni alustavan prosessin kuvauksen (liite 3), jota lähdimme yhdessä muokkaamaan.

Koska prosessi oli kaikille osapuolille tuttu ja yhteistyötä on tehty jo vuosia, niin prosessin kuvauksen luominen oli selkeää. Keskustelun kulku oli joustavaa ja asiassa pysyttiin pääsääntöisesti hyvin. Puheenjohtajana minun ei tarvinnut juurikaan ohjailta keskustelun kulkua vaan asiat etenivät omalla painollaan eteenpäin kohdasta toiseen. Keskustelussa oli haasteena erotella, puhutaanko siirtoprosessissa vain kotoa käsin koulua käyvistä oppilasta vai koko luokan oppilaista. Näihin eroavaisuuksiin palasimme useassa kohtaa. Eniten keskustelua syntyi siitä, kenen vastuulla asioiden hoitaminen on ja mitä asioita siirtoprosessissa tulee huomioida. Koska yhteistyötahoja on useita, niin jokaisen tahon huomioiminen prosessin kuvauksessa oli tärkeää. Jokainen ryhmän jäsen katsoo asiaa omasta asiantuntijaroolistaan käsin, jolloin asiat tulivat huomioiduiksi monelta eri näkökannalta ja kokemuspohjalta. Keskustelun edetessä ja ongelma-kohtien tarkentuessa tehtiin tarkentavia kysymyksiä. Dokumentoin alustavaan prosessin kuvaukseen yhdessä sovimamme asiat ja käytännöt sekä roolit ja vastuut.

Ryhmäkeskusteluilla sain kerättyä sellaista tietoa, jota ei olisi ollut mahdollista saada selville ilman vuorovaikutteista keskustelutilaisuutta. Näin keskustelijat saivat nostaa esille itselleen tärkeitä näkökulmia aiheesta. Lisäksi asiantuntijaryhmällä oli mahdollisuus tuoda julki asioita, joista muilla osallistujilla ei välttämättä ole riittävästi tietoa ja käytän-

nön kokemusta. Ryhmäkeskustelun ja alustavan prosessin kuvauksen pohjalta sain informaatiota siirtoprosessin vaiheista ja eri toimijoiden rooleista, jota lähdin muokkaamaan lopulliseksi prosessin kuvaukseksi (liite 4).

5 TUTKIMUSTULOKSISTA PROSESSIN KUVAUKSEEN

Tässä luvussa käsittelen kyselylomakkeen vastauksia ja ryhmäkeskustelun tuloksia. Kyselylomake on kokonaisuudessaan liitteessä 1. Kyselylomakkeen vastaukset kokosin diaesitykseksi (liite 2) ja laadin alustavan prosessin kuvauksen (liite 3) johdattamaan ryhmäkeskusteluun osallistuneet henkilöt aiheeseen. Sen avulla havainnollistan myös esiin nousseet ongelmakohdat samoin kuin hyvin toimivat käytännöt. Ryhmäkeskustelun tuloksista syntyi prosessin kuvaus (liite 4). Tuloksien ja teoria-aineiston sekä oman käytännön tietoni pohjalta loin prosessikaavion (liite 5) kuvauksineen. Prosessikaavio (liite 5) ja prosessin kuvaus (liite 4) toimivat mallina toteutettaessa siirtoprosessia Kangasalan kunnassa.

5.1 Alustavan prosessin kuvauksen työstäminen kyselylomakkeen pohjalta

Kyselylomakkeiden analysoinnin perusteella eri henkilöiden **kokemuksista siirtoprosessista** nousi esiin päällimmäisenä, että siirtoprosessi on kaiken kaikkiaan epäselvä. Hallinnollista ”komentoketjua” oiotaan, koska prosessin kulusta ei ole selkeää ohjeistusta tai se on unohtunut. Siirtoprosessi vaatii suunnittelua ja eri seikkojen kriittistä arviointia. Prosessissa on monta eri osiota, jotka tulee huomioida ja se on tehtävä oikea-aikaisesti, jotta koulunkäyntiin ei tulisi liian pitkää taukoa.

Siirtoprosessi on monesti työläs ja aikaa vievä, toisaalta erityisoppilaiden kohdalla tähän on syynsä ja erityisopettaja osaa varautua siirron työmäärään ja keston.

Kuten Holopainen (2005) on todennut niin, nivelvaiheen selkeä ohjeistus tukee eri toimijoiden välistä yhteistyötä, vastuiden määrittelyä ja tiedonkulkua. Se myös vähentää henkilöstön työn päällekkäisyyttä sekä varmistaa, että kaikki tarvittavat toimenpiteet tulee tehtyä. Tehokkaalla nivelvaihetyoşkentelyllä koulupolku on mahdollista muokata oppilaalle suotuisaksi. (Holopainen ym. 2005, 5–9.)

Jokainen vastaaja **koki haasteita** nimenomaan siirtoprosessin epäselvyydessä ja tiedonkulussa. Vaitiolovelvollisuus ja salassapitosäännökset vaikuttavat osaltaan tiedonkulkuun

ja käytännön kannalta koettiin, että oppilaan motivointi ja sopeutuminen uuteen ympäristöön on hankalaa.

Lisäksi oppilaiden valinta ryhmään, kenellä on suurin tarve?

Jos oppilas ei kykene opiskelemaan normaalissa koulussa, on yleensä aika epätodennäköistä, että opiskelu missään muuallakaan onnistuu ongelmitta.

Nivelvaiheen onnistuminen ja riittävä tuki vaikuttavat ratkaisevasti koulunkäynnin jatkamiseen uudessa ympäristössä. Nuori on siirrettävä saattaen ja yhteistyössä hänen kanssa toimivien ihmisten kanssa. (Hyytiäinen ym. 2009, 52–54.)

Hyvin toimiviakin asioita löytyi. Vastauksista ilmeni, että johtavan erityisopettajan rooli on selkeytynyt viime vuoden aikana ja yhteistyö sekä tiedonkulku hänen suunnaltaan toimivat hyvin. Myös koulun ja perhekodin välinen tiedonsiirto toimii hyvin. Kunnan sisäinen koulujen välinen tiedonkulku toimii sen jälkeen, kun siirtopäätös on tehty tai se on viimeistelyä vaille valmis. Luokan opettaja on saatu hyvin ryhmäytettyä hallinnollisen koulun erityisopetukseen ja oppilashuoltoon.

Myös johtavan erityisopettajan rooli yksikön oppilaspaikkojen hallinnoijana ja mahdollisen tuellisten lisäresurssien välittäjänä (koulunkäynninohjaajan yms. opetuksellinen lisäresurssi) on viime lukuvuoden kuluessa selkeytynyt.

Selkeämpää ohjeistusta kaivattiin siirtoprosessin käynnistämisestä ja siitä, kuinka neuvotteluja mahdollisesta siirtomahdollisuudesta käydään. Myös kunnan koulujen rehtoreiden suuntaan toivottiin ohjeistusta siirtoprosessin kulusta. Prosessin työnjako ja vastuu prosessin aloittamisesta ja eteenpäin viemisestä oli myös epäselvä. Lisäksi toivottiin ohjeistusta yhteistyöhön, arviointiin ja jälkiseurantaan. Miten toimitaan, jos oppilas ei sopeudukaan uuteen opetusyksikköön.

Lähettävälle tahoille selkeät ohjeet mitä tietoja vastaanottava koulu tarvitsee ja kuinka nopeasti.

Jotta prosessista saadaan joustava, on nivelvaiheessa yhteistyötahoille välitettävä mahdollisimman varhain laajat ennakkotiedot oppilaasta. Kaiken kaikkiaan jokaista osapuolta on informoitava riittävästi. Lisäksi opettajan olisi hyvä osallistua mahdollisimman aikaisin siirron arviointin ja suunnitteluun. Huoltajien ja oppilaan tutustumiskäynti perhekodin tiloihin ja käytäntöihin pitäisi toteuttaa hyvissä ajoin, jotta oppilas ehtii valmistautumaan uuteen opiskeluympäristöön. Olisi tärkeää, että tiedonsiirtopalaveri, jossa on mukana lähettävän koulun erityisopettaja ja mahdollisesti rehtori, olisi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, koska lähettävällä koululla on päävastuu siirtoon liittyvistä valmisteluista.

Tässä vaiheessa heittäisin pallon aika pitkälti sosiaalitoimelle, aikaisen tiedottamisen muodossa.

Mielestäni koulu on avainasemassa ja päävastuu siirtoon liittyvästä valmistelusta pitäisi olla siellä.

Kunnassa johtava erityisopettaja on mukana prosessissa, jotta kunnan alueella palvelu on tasalaatuista.

Siirtoprosessin joustavuuteen vaikuttaa riittävä informaation kulku. Poutalan (2010) mukaan moniammatillisessa yhteistyössä tiedonkulkua vaikeuttaa eri ammattiryhmien erot toimintatavoissa ja lainsäädännössä. Jotta opettaja voi järjestää opetuksen oppilaan parhaaksi, hän tarvitsee riittävät ja luotettavat tiedot oppilaan opiskeluun vaikuttavista seikoista. (Poutala 2010, 245, 247–249.)

Kyselylomakkeessa kysyttiin, **kenen tehtävä on huolehtia riittävästä tiedonsiirrosta, mikä tieto on tarpeellista tietoa ja mitä asioita tiedonsiirrossa pitäisi huomioida**. Jokainen taho on vastuussa omalta osaltaan tiedonsiirrosta, mutta lain mukaan vastuu on lähettävällä koululla. Koska siirto on aina lastensuojelun avohuollon tukitoimi, niin oma osansa on myös sosiaalityöntekijällä. Hänellä voi olla annettavanaan opettajalle arvokasta tietoa, millä voisi helpottaa oppilaan sopeuttamista ja sitouttamista uuteen ympäristöön ja uusiin ihmisiin. Kyselyyn vastanneista jokainen katsoi asiaa hieman omasta näkökulmastaan, joten vastaukset vaihtelivat. Vastauksissa mainittiin kaikki yhteistyötahot, jotka osallistuvat siirtoprosessin läpiviemiseen.

Tarpeellisiksi tiedoiksi koettiin siirtoon johtaneet syyt, oppilaan kouluhistoria, tukipäättökset, HOJKS:t ja HOPS:t sekä lääketieteelliset diagnoosit. Oppilaan kannalta tärkeää on, että opettajalla on tarkat tiedot siitä, missä vaiheessa oppilaan opinnot etenevät, jotta koulutyö saadaan jatkumaan mahdollisimman sujuvasti. Opettajan olisi hyvä saada oppilasta opettaneelta erityisopettajalta kuvaus oppilaan kanssa toimimisesta, jotta hänellä olisi mahdollisuus tukea oppilasta parhaalla mahdollisella tavalla.

Osa oppilashuollollisista tiedoista on koulupuolen myös syytä tietää.

Sitten olisi hyvä saada tietoa myös oppilaan ja vanhempien suhtautumisesta siirron suunniteluun (negatiivista/positiivista ja oma-aloitteinen/pakotettu), ja odotettavissa olevasta yhteistyön tasosta/sujumisesta.

Parkkari (2001) onkin todennut, että salassapitokysymykset ovat eettisesti vaikeita, koska tavoitteena on kuitenkin asiakkaan auttaminen parhaalla mahdollisella tavalla. Asiakkaan kanssa olisi hyvä keskustella ja saada häneltä kirjallinen suostumus käsitellä hänen asioitaan tietyssä työryhmässä tai tietyllä kokoonpanolla. Näin varmistetaan oikeudellisella ja inhimillisellä tasolla oikea menettelytapa. (Parkkari ym. 2001, 12–15.)

Kaikessa **tiedonsiirrossa täytyy huomioida** salassapitosäännökset. Tiedot olisi hyvä saada kirjallisina, jolloin mitään ei jää muistin ja arvailujen varaan.

Mitä tietoa on oikeus saada ja antaa ja kenelle ja mikä tieto on oleellista.

Mitä aikaisemmassa vaiheessa ja mahdollisimman laajasti tieto saadaan uuteen opetusyksikköön, sitä paremmin ja kattavammin oppimista ja oppilaan sopeutumista pystytään suunnittelemaan, ennakoimaan ja tukemaan.

Kuten perusopetuslaissa sanotaan, niin aikaisemman opetuksen järjestäjän on viipymättä toimitettava oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle opetuksen järjestäjälle. Asiakkaan läsnäolo asioiden käsittelyssä poistaa salassapito-ongelman, koska silloin asiakas voi itse päättää mitkä asiat hän haluaa tuoda julki. Asioista voidaan keskustella myös yleisellä tasolla siten, että henkilöä ei voi tunnistaa, jolloin ei rikota salassapitosäännöstä. (Parkkari ym. 2001, 12–15.)

Yhteistyö eri tahojen kanssa on toiminut vastaajien kokemusten mukaan vaihtelevasti. Sosiaalitoimen kanssa yhteistyö on ollut välttävää, koska henkilöiden tavoittaminen on hankalaa. Perhekodin johdon ja koulun kanssa yhteistyö on koettu sujuvaksi siirtoprosessin käynnistyttyä.

Koulun kanssa on joskus epäselvää, kuka käynnistää siirtoprosessin.

Yhteistyö toimii, kunhan saadaan siirtoprosessi tutuksi.

Kaikilla on kuitenkin hyvä tahto ja työtä tehdään yhdessä lapsen parhaaksi.

Moniammatillinen työ on asiakaslähtöistä työtä. Sen tavoitteena on saada kokonaisvaltainen käsitys oppilaan tilanteesta. Eri asiantuntijoiden tietotaito kootaan yhteen ja yhdessä luodaan tavoitteet ja niiden saavuttamiseen tarvittavat toimenpiteet. (Isoherranen 2005, 13–15.)

Kysyttäessä **onko siirtoprosessi saatu vietyä läpi riittävän nopeasti**, vastaukset jakautuivat puoliksi kyllä ja ei. Perusteluina vastauksille oli:

Valmisteluprosessin kesto on kyllä välillä ollut mielestäni liian pitkä.

Kun nuori ei käy koulua, on toivottavaa, että siirtoprosessi saataisiin vietyä läpi nopeasti, mutta en osaa sanoa, missä kohtaa prosessia voitaisiin nopeuttaa.

Siirtoprosessin suunnittelu on usein hidasta, liittyen mm. eri toimijoiden aikatauluihin. Toisaalta tätä siirtoprosessia ei useinkaan ole syytä tehdä hätiköidysti.

Yhteistyön muodoiksi ehdotettiin, että järjestetään yhteistyö ja suunnittelupalaveri, jossa rakennetaan selkeä ohjeistus prosessille ja yhteistyön muodoille, jatketaan säännöllistä yhteydenpitoa, jossa on yhteinen malli ja rakenne sekä järjestetään yhteispalavereja kerran vuodessa. Lisäksi lapsen sopivuus ja soveltuvuus on mietittävä huolellisesti, jota välttyttäisiin jatkuvilta koulupaikan vaihdoilta.

Näiden vastausten pohjalta aloin rakentaa alustavaa prosessin kuvausta (liite 3). Selvää oli, että koulu ja sosiaalitoimi pohtivat yhdessä erilaisia vaihtoehtoja oppilaan opetuksen järjestämisestä, koska koulu on tehnyt lastensuojeluilmoituksen oppilaasta. Koska opiskelu perhekodin pienryhmässä on aina avohuollon tukitoimi, niin sosiaalitoimi on tiiviisti mukana suunnitteluprosessissa. Kangasalan kunnassa johtava erityisopettaja koordinoi erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden koulupolkua. Selvitettäväksi jäi, kuka on yhteydessä johtavaan erityisopettajaan ja missä vaiheessa vanhempia tiedotetaan erilaisista vaihtoehdoista. Kommentoijetju missä vaiheessa ja kuka, on yhteydessä perhekodissa toimivaan opettajaan, oli myös eri toimijoille epäselvä. Toisinaan yhteydenotto tulee suoraan koulusta, vanhemmilta tai sosiaalitoimesta. Tämä vaati kaikille siirtoprosessissa mukana oleville tahoille selvennystä. Koska minulle kommentoijetju oli tuttu, niin osasin sijoittaa tämän vaiheen oikeaan kohtaan. Asian loppuun saattamisessa oli eniten kysymysmerkkejä. Minkälaisia päätöksiä oppilas tarvitsee siirtyessään perhekodissa toimivaan pienryhmään, kuka varaa lisäresurssit, jos niitä tarvitaan, kenen tehtävä on informoida vanhempia, ketkä osallistuvat yhteistyöpalaveriin, kuka sopii tutustumiskäynnistä, miten käytännön järjestelyt etenevät, mitkä asiat ovat tärkeitä tiedonsiirron osalta ja kenen vastuulla ne ovat sekä miten jatkoseuranta toteutetaan.

5.2 Prosessin kuvaus ryhmäkeskustelun tuloksena

Alustavaan prosessin kuvaukseen (liite 3) olin huomionnut seikat, jotka olivat tuottaneet tähän asti eniten kysymyksiä kyselylomakkeen pohjalta. Mikä olisi näkemykseni mukaan toimivin ”kommentoijetju” ja mitkä asiat vaativat erityistä huomioita, jotta oppilaan etu toteutuisi parhaalla mahdollisella tavalla. Lisäksi olin pohtinut, mitä kaikkia muita asioita siirtoprosessiin liittyy, jotta kaikki mahdollinen saadaan liitettyä kaavioon mukaan.

Ryhmäkeskustelussa jokainen taho osaltaan toi julki omat näkemyksensä siirtoprosessin vaiheista ja eri toimijoiden rooleista siirtoprosessissa. Oman osansa siirtoprosessin suunnittelun toi hankaluus erottaa oppilaat, jotka käyvät koulua kotoa käsin ja oppilaat, jotka ovat sijoitettuna perhekotiin ja käyvät koulua kyseisessä pienryhmässä. Tähän kysymykseen jouduimme palaamaan monta kertaa keskustelun aikana, jotta fokus pysyi kotoa käsin koulua käyvissä oppilaissa. Siirtoprosessi oli pääsääntöisesti selvillä kaikilla osapuolilla, koska kouluyhteistyötä on toteutettu jo vuosia. Lähinnä keskustelu liittyi eri toimijoiden roolien ja vastuiden selkeyttämiseen, huomioitaviin päätöksiin ja asiakirjoihin, ja

siihen, mihin tahoon ollaan ensimmäisenä yhteydessä, kun siirtoa aletaan suunnitella. Alustavaan prosessin kuvaukseen ei tullut suuria muutoksia, enemmänkin lisäyksiä siitä mitkä ovat eri toimijoiden roolit ja vastuut sekä mitkä ovat olennaisimmat tiedonsiirrossa huomioitavat asiat. Ryhmäkeskustelussa pohdittiin seuraavia asioita:

- Kuka on yhteydessä johtavaan erityisopettajaan
- Missä vaiheessa vanhempia tiedotetaan eri vaihtoehtoista
- Koska ja kuka on yhteydessä perhekodissa toimivaan opettajaan
- Minkälaisia päätöksiä oppilas tarvitsee siirtyessään perhekodissa toimivaan pienryhmään
- Kuka varaa lisäresurssit, jos niitä tarvitaan
- Ketkä osallistuvat yhteistyöpalaveriin
- Kuka sopii tutustumiskäynnistä
- Miten käytännön järjestelyt etenevät
- Mitä asioita tulee huomioida tiedonsiirrossa
- Kenen vastuulla tiedonsiirto on
- Miten jälkiseuranta toteutetaan ja ketkä ovat keskeiset henkilöt sen osalta
- Miten toimitaan, jos koulunkäynti ei onnistu suunnitelmien mukaisesti
- Yhteistyötapaamiset jatkossa

Yhteistyöpalaverin tuotoksena syntyi prosessin kuvaus (liite 4) oppilaan siirtoprosessista perhekodin pienryhmään, johon saatiin myöhemmin lisähuomioita koulun oppilashuoltoryhmän jäseniltä. Oppilashuoltoryhmän jäsenet huomioivat, että sosiaalitoimen tehtävä on informoida huoltajia eri vaihtoehtoista konsultoituaan ensin johtavaa erityisopettajaa. Prosessin kuvaukseen lisättiin, että erityisen tuen päätös ja pedagoginen selvitys edeten kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti toimitetaan lähettävältä koululta. Lisäksi mahdollisen koulukuljetuksen järjestää koulutoimi ja sosiaalitoimi.

Koska siirto perhekodissa toimivaan pienryhmään on aina avohuollon tukitoimi, niin ensimmäiseksi koulu ja sosiaalitoimi yhteistyössä pohtivat mahdollista koulusiirtoa. Sen jälkeen sosiaalitoimi on yhteydessä kunnan johtavaan erityisopettajaan, joka koordinoi koko kunnan alueella oppilaiden siirtoja erityisopetukseen. Sosiaalitoimi informoi oppilaan vanhempia keskustelun pohjalta syntyvistä vaihtoehtoista. Alustavassa prosessin kuvauksessa siirtoprosessissa mukana oleville tahoille oli epäselvää kuka informoi vanhempia. Jos päädytään suunnittelemaan siirtoa perhekodissa toimivaan pienryhmään, niin johtava erityisopettaja keskustelee asiasta perhekodissa toimivan opettajan kanssa. Asia viedään loppuun yhteistyössä koulun, sosiaalitoimen, perhekodissa toimivan opettajan ja huoltajien kanssa. Oppilaalle tehdään vaadittavat hallinnolliset päätökset ja suunnitellaan

tarvittavat lisäresurssit. Valmiissa prosessin kuvauksessa (liite 4) on mainittu kenen vastuulla kyseiset toimenpiteet ovat. Tämä oli epäselvää alustavaa prosessikaaviota laadittaessa. Kun päätös oppilaan soveltuvuudesta perhekodissa toimivaan pienryhmään on tehty, niin sosiaalitoimi järjestää oppilaalle ja huoltajille mahdollisuuden tutustumiskäyntiin. Tämä käytäntö oli kaikille osapuolille selvä, koska näin on toimittu aina. Lisäksi järjestetään yhteistyöpalaveri, jotta oppilaan opiskelun kannalta tärkeät tiedot siirtyvät kaikkien osapuolten tietoon. Yhteistyöpalaverissa on mukana viranomaistahojen lisäksi myös oppilas ja hänen huoltajansa. Oppilaan ja huoltajan läsnäolo helpottaa tiedonsiirtoa, koska tällöin ei tarvitse huolehtia salassapitovelvollisuudesta.

Kyselylomakkeen vastauksista nousi esiin, kenen tehtävänä on huolehtia riittävästä tiedonsiirrosta ja mikä tieto on tarpeellista tietoa. Nämä asiat on avattu lopulliseen prosessin kuvaukseen. Tutustumiskäynnin jälkeen sosiaalitoimi sopii käytännön järjestelyistä koulun ja perhekodin opettajan kanssa. Varmistetaan, että tarvittavat tiedot siirtyvät ja käytännön järjestelyt toimivat. Näiden toimien vastuut on mainittu prosessin kuvauksessa.

Kun koulunkäynti on saatu aloitettua perhekodissa toimivassa pienryhmässä, on jälkiseurannalla tärkeä rooli. Alustavassa prosessin kuvauksessa oli maininta seurantapalaverista, ongelmatilanteista ja jatkopäätöksistä, joita avattiin tarkemmin lopulliseen prosessin kuvaukseen. Prosessin kuvaukseen on kirjattu jälkiseurannan toteutus ja palaverien koollekutsuja ja kokoonpano, sekä miten toimitaan, jos asiat eivät mene suunnitelmien mukaisesti.

Lopullinen prosessin kuvaus lähetettiin vielä yhteistyöpalaverin jäsenille hyväksyttäväksi. Kaikkien osapuolten hyväksymisen jälkeen kuvaus siirtoprosessista toimitettiin Kangasalan kunnan yläkouluille ja johtavalle erityisopettajalle, sosiaalitoimelle ja perhekodin opetushenkilöstölle. Lisäksi tein siirtoprosessista varsinaisen prosessikaavion (liite 5), jossa näkyy prosessin kulku. Prosessikaavion tarkoituksena on auttaa osapuolia ymmärtämään prosessin vaiheet ja myös visualisoida prosessin looginen eteneminen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

6.1 Luotettavuus ja eettisyys

Opinnäytetyössä tulee kiinnittää huomiota tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen. Kyselymenetelmä säästää tutkijan aikaa, mutta siihen liittyy myös heikkouksia. Kyselylomakkeen onnistunut laadinta auttaa tutkijaa saamaan juuri sellaista informaatiota, joka on tarkoituksenmukaista. Tulosten tulkinta voi olla ongelmallista, koska vastaukset saattavat olla pinnallisia. Avoimeksi jää, onko kysymyksiin vastattu rehellisesti ja onko kysymykset ymmärretty oikein. Ei myöskään ole varmuutta siitä, miten hyvin vastaajat ovat perehtyneet kysytyihin asioihin. (Hirsjärvi ym. 2007, 190, 197.)

Kyselylomaketta laatiessani haasteita tuotti mieltä, minkälaisilla kysymyksillä saisin riittävästi tietoa siirtoprosessin toimivuudesta tällä hetkellä ja miten omat kokemukset saadaan näkyviin vastauksissa. Kyselylomakkeeseen vastanneiden mielipiteisiin en ole päässyt vaikuttamaan, koska toteutin kyselyn sähköpostitse. Jokainen vastaaja on vastannut omien kokemustensa mukaisesti. Vastaukset olivat mielestäni pääsääntöisesti tarkkaan mietittyjä ja niitä oli perusteltu hyvin. Lisäksi oli ehdotettu korjaavia toimenpiteitä, minkä tulkitsen kiinnostukseksi tutkimusta kohtaan. Koen, että kysymyksiin oli vastattu rehellisesti ja ne oli ymmärretty niin kuin olin ne itsekkin ajatellut. Aihealue oli kaikille vastaajille tuttu, koska valitsin kyselyyn osallistujat niin, että he kaikki toimivat jollakin tavalla oppilaan siirtoprosessin parissa.

Haastattelun etu muihin tiedonkeruun menetelmiin on joustavuus ja tilanteen edellyttämä toimintatapa. Vastauksia on mahdollista tulkita paremmin ja laajemmin kuin kyselytutkimuksessa ja perustelut ja selvennykset vastauksiin on saatavissa lisäkysymysten avulla. Haastattelu on kuitenkin aikaa vievä prosessi ja se vaatii huolellista suunnittelua. Haastattelijan on lisäksi osattava tulkita haastateltavia. Haastattelijan on varauduttava siihen, että ryhmässä on puheliaita ja hiljaisempia jäseniä, joten keskustelun avaukset, kysyminen ja puheen ohjaileminen ovat tärkeitä. Ryhmähaastattelu on tiedonkeruumenetelmänä kuitenkin tehokas, koska silloin on mahdollista haastatella useaa henkilöä samanaikaisesti. Ryhmähaastattelun ongelmaksi saattaa nousta vaikeus löytää kaikille osallistujille sopiva aika. (Hirsjärvi ym. 2007, 200–206.)

Haasteita oli löytää yhteinen aika kaikkien ryhmäkeskusteluun osallistuneiden kanssa, koska johtavat viranhaltijat ovat erittäin kiireisiä. Ryhmäkeskustelu sopi mielestäni tutkimukseen hyvin, koska silloin jokainen prosessissa mukana oleva taho sai mahdollisuuden kertoa prosessin kulusta omalta kannaltaan. Lisäksi minulla oli mahdollisuus tehdä vielä jälkikäteen tarkentavia kysymyksiä haastateltavilta. Oma roolini haastattelijana tuki haastattelun kulkua, koska itsekin toimin siirtoprosessin parissa. Oli helppoa nähdä asia kokonaisuutena ja esittää yksityiskohtaisia kysymyksiä prosessin kulusta. Ryhmäkeskustelussa täytyi kuitenkin pitää koko ajan mielessä, ettei tuo liikaa omia mielipiteitä julki, vaan saada tietoa muilta osallistujilta. Ryhmäkeskustelussa jouduimme palaamaan monesti siihen, keitä oppilaita siirtoprosessi koskee, koska ryhmässä opiskelee sekä perhekotiin sijoitettuja oppilaita, että koulua kotoa käsin käyviä oppilaita. Tämä malli koskee vain kotoa koulua käyviä oppilaita. Mielestäni jokainen ryhmän jäsen sai äänensä kuuluviin ja keskustelun kulku oli sujuvaa.

Koen, että aineistonkeruumenetelminä kysely ja ryhmähaastattelu olivat sopivat, koska kyselyn pohjalta sain materiaalia ryhmähaastattelun tueksi. Olen pyrkinyt kirjoittamaan auki kyselyn ja ryhmähaastattelun vaiheet, jotta lukijan on helppo seurata tutkimusprosessia. Tavoitteenani on ollut tuoda kyselyn tulokset julki mahdollisimman tarkasti, mutta niin, että anonymiteetti säilyy. Prosessin kuvaus on siis syntynyt eri yhteistyötahojen kokemusten pohjalta ryhmäkeskustelun asiantuntijoiden tuotoksena. Näiden asioiden valossa työn luotettavuus on mielestäni hyvä ja kokonaisuudesta saatiin rakennettua toimiva ja selkeä.

Vaikeuksia tuotti löytää aikaisempia malleja siirtoprosessista ja nivelvaiheesta yleisopetuksesta erityisopetukseen. Yksi dokumentoitu malli löytyi Halikon kunnalta. Nivelvaihetta on käsitelty hyvinkin paljon varhaiskasvatuksesta esiopetukseen, esiopetuksesta alakouluun, alakoulusta yläkouluun sekä yläkoulusta jatko-opintoihin. Myös erityisestä tuesta puhutaan paljon, mutta itse siirtymävaihe yleisopetuksesta erityisopetukseen jää usein unholaan.

Opinnäytetyön aihe oli itselleni hyvin mielenkiintoinen, koska yhteisesti tuotettu toimintamalli selkeyttää ja kehittää myös omaa työtäni. Myös haastateltavat osallistuivat hyvin koko prosessin suunnitteluun ja saivat työkalun toimintansa tueksi. Toivottavasti tämä toimintamalli helpottaa jatkossa kaikkien yhteistyötahojen toimintaa ja selkeyttää yhteistyön muotoja.

6.2 Aiheen tarkastelua

Opinnäytetyön tarkoituksena oli luoda malli, jossa kuvataan oppilaan siirtoprosessi perhekodissa toimivan yläkoulun pienryhmään. Tutkimuskysymyksiin millainen on Kangasalan kunnassa oppilaan toimiva siirtoprosessi yläkoulusta perhekodissa toimivaan erityisopetuksen pienryhmään ja millaisin keinoin voidaan kehittää nivelvaiheen siirtymistä vastaten olen luonut prosessin kuvauksen oppilaan siirtoprosessista perhekodin pienryhmään (liite 4). Prosessin kuvaukseen on kuvattu eri toimijoiden roolit ja vastuut, koska ne nousivat olennaisiksi asioiksi siirtoprosessin ja nivelvaiheen kehittämisessä. Muita tärkeitä tutkimustuloksena nousseita kehittämiskohtia olivat moniammatillinen yhteistyö ja tiedonsiirto.

Päädyin rakentamaan kuvauksen mahdollisimman yksinkertaiseksi, jotta sen tulkintaan ei jäisi epäselvyyksiä. Prosessin kuvaus on myös selkeä ja helposti käytettävissä, koska kaikki informaatio löytyy yhdeltä paperilta. Kun ”komentoketju” kokonaisuudessaan on selkeä sekä eri toimijoiden roolit vastuut määriteltä, ei jää epäselvyyksiä kenen tehtävänä on hoitaa mikäkin asia. Näin ollen koko prosessista muodostuu joustava ja selkeä kokonaisuus. Tiedonsiirron osalta myös salassapitosäännökset selkeytyvät ja moniammatillisesta yhteistyöstä saadaan oppilasta tukevaa.

Siirtymävaiheen prosessia on mahdollista muokata oppilaalle suotuisaksi aikuisten hyvällä yhteistyöllä. Näin ollen onkin erityisen tärkeää, että oppilaan sopivuutta perhekodissa toimivaan pienryhmään harkitaan tarkoin eri yhteistyötahojen kanssa ja siirtoprosessi tehdään oikea-aikaisesti, jotta välttyään jatkuvilta koulupaikan vaihdoilta ja saadaan kohdennettua apu sellaiselle oppilaalle, joka siitä eniten hyötyy. Prosessin määrittely selkeällä ohjeistuksella tukee oppilaan nivelvaiheen yhteistyötä ja tiedonsiirtoa merkittävästi. Se myös vähentää työn päällekkäisyyttä ja nopeuttaa siirtoprosessia. Prosessi on suunniteltu kunnan toimintatapoihin sopivaksi, jolloin se tukee myös moniammatillisia kasvatuksen- ja opetuksen järjestämisen suunnitelmia ja muita asiakirjoja.

Teoriaosuus, jossa kuvaan nivelvaihetta, verkostotyötä, moniammatillista yhteistyötä, tiedonsiirtoa ja salassapitoa tukee opinnäytetyöni tutkimustuloksia. On tärkeää huomioida nämä seikat suunniteltaessa oppilaan siirtoprosessia koulusta tai ryhmästä toiseen. Tässä

tutkimuksessa korostui lisäksi vielä prosessin toimijoiden roolien ja vastuunjakojen merkitys. Suuri vaikutus oppilaan siirtoprosessissa on nuoren huoltajilla. Millainen on perheen ja nuoren kokonaistilanne, toimivatko huoltajat aktiivisesti ja avoimesti yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa ja onko nuori itse sitoutunut siirtoprosessiin.

Kuten lastensuojelulaissa sanotaan, niin avohuollon tukitoimiin liittyy tukeminen koulunkäynnissä. Tällaisia tukimuotoja voi olla koulussa järjestettävä oppilashuolto ja erityisopetuksen palvelut. Prosessin kuvauksessa on mainittu, että oppilaasta on tehty lastensuojeluilmoitus ja siirto perhekodissa toimivaan erityisopetuksen pienryhmään on aina avohuollon tukitoimi, niin sosiaalitoimi on tiiviisti mukana oppilaan koulunkäynnin järjestämisessä, tukemisessa ja seurannassa. Lisäksi tarvitaan verkostotyötä, jolloin kaikki työntekijätahot, jotka toimivat asiakkaan auttamiseksi pyrkivät etsimään tukevia voimavaroja yhteistyössä asiakkaan kanssa. Tarkoituksena on reagoida asioihin mahdollisimman nopeasti, joustavasti ja asiakkaan tarpeiden mukaisesti. (Väisänen ym. 2009, 72–74.)

Perusopetuslain 6 pykälässä on sanottu, kunta on velvollinen osoittamaan oppilaalle lähikoulun tai muun soveltuvan opiskelupaikan. Koulun vaihtaminen on perusteltua, jos lähikoulun tarjoamat tukitoimet ovat riittämättömät opiskelijan tukemiseksi. Jos opiskelu yleisopetuksen ryhmässä ei ole oppilaan edun mukaista ja oppilas on siirretty erityisen tuen piiriin, voidaan oppilaalle osoittaa opiskelupaikaksi erityisluokka tai muu soveltuva paikka. (Lahtinen 2012, 83–84.) Kun aloite siirrosta perhekodissa toimivaan pienryhmään on tullut, joko koulusta tai sosiaalitoimesta, niin johtava erityisopettaja koordinoi siirtoprosessia ja toimii yhteyshenkilönä koulun, sosiaalitoimen ja perhekodissa toimivan opettajan välillä. Sosiaalitoimen tehtäväksi jää informoida huoltajia eri vaihtoehtoista. Siirron loppuun saattamiseksi oppilaalle on tehtävä pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös kolmiportaisen tuen mallin mukaisesti. Nämä asiakirjat tehdään yhteistyössä lähettävän koulun ja perhekodissa toimivan opettajan kanssa. Huoltajia kuullaan asiakirjojen laadinnan yhteydessä. Hallinnollisen päätöksen asiasta tekee sivistystoimenjohtaja.

Erityisen tuen päätöksellä oppilaalle voidaan antaa oppilashuollollisia ja opetuksellisia tukimuotoja. Erityisen tuen piirissä olevalle oppilaalle on tehtävä aina myös henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS), johon on kirjattu erityisopetuksen ja muun erityisen tuen antaminen. Se on moniammatillisena yhteistyönä laadittu oppilaan oppimispolun kokonaissuunnitelma. (Lahtinen 2012, 147–151.) Kangas-

alan kunnassa on käytössä malli, jossa oppilas, joka tarvitsee opiskelussaan erityistä tukea, on mahdollista siirtää perhekodissa toimivaan erityisopetuksen pienryhmään. Pieni opetusryhmä ja kahden luokassa työskentelevän aikuisen tuki mahdollistavat paneutumisen oppilaan tarvitsemaan tukeen. Oppilaan edistymistä seurataan tiiviisti ja puuttuminen ongelmiin on tehokkaampaa kuin isossa koulussa. Lisäksi muiden yhteistyötahojen tuki auttaa niin opettajaa kuin oppilastakin haasteellisissa tilanteissa.

Nivelvaiheen yhteistyön kehittämiseksi on prosessin kuvaukseen kuvattu eri toimijoiden roolit ja vastuut sekä palaverien koollekutsuja. Mukana yhteistyössä ovat sosiaalitoimi, rehtori, johtava erityisopettaja, opettajat, oppilashuoltohenkilöstö ja vanhemmat. Tämä helpottaa myös moniammatillista yhteistyötä ja tiedonsiirtoa. Kun jokainen tietää oman roolinsa, saadaan siirtoprosessi vietyä läpi mahdollisimman joustavasti eikä päällekkäistä työtä tule. Lisäksi sovitut asiat hoituvat, eikä jäädä arvailujen varaan kuka asian hoitaa. Tehokkaalla ja suunnitelmallisella nivelvaihtoyhteistyöllä koulupolku on mahdollista muokata oppilaalle suotuisaksi ja näin ollen sopeutuminen uuteen opiskeluympäristöön nopeutuu. Jotta mahdollisia tukitoimia voidaan järjestää riittävän ajoissa ja opetusta voidaan suunnitella etukäteen, niin opetushenkilöstön tulisi saada kattavasti informaatiota tulevasta oppilaasta. (Holopainen ym. 2005, 5–9.)

Moniammatillisessa yhteistyössä korostuu asiakaslähtöisyys, jolloin asiakas pyritään huomioimaan mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Moniammatillisuutta hyväksi käyttäen eri asiantuntijoiden tieto ja osaaminen kootaan yhteen, jolloin saadaan luotua yhteiset tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet päämäärän saavuttamiseksi. (Isoherranen 2005, 13–15.) Moniammatillinen työ vaatii onnistuakseen sopimuksia yhteisistä käytännöistä ja riittävää tiedonsiirtoa. (Hastrup ym. 2013, 120.) Siksi onkin tärkeää, että erilaiset lausunnot, testit, diagnoosit yms. tärkeät asiakirjat siirtyvät oppilaan mukana uudelle koululle. Perusopetuslain mukaan aikaisemman opetuksen järjestäjän on toimitettava uudelle opetuksen järjestäjälle oppilaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämät tiedot viipymättä ja salassapitosäännösten estämättä. Opettaja tarvitsee riittävästi tietoa tulevasta oppilaasta, jotta oppilas saa etunsa mukaista opetusta. Moniammatillisessa yhteistyössä tiedonkulkua vaikeuttaa eri ammattiryhmien erot toimintatavoissa ja lainsäädännössä. Oppilaan huoltajien kielto tietojen antamisesta uudelle opetuksen järjestäjälle ei saa muodostua esteeksi. (Poutala 2010, 245–249.) On tärkeää, että vanhemmat ovat mukana tutustumiskäynnillä, jolloin salassapitosäännösten estämättä siirtyy arvokasta tietoa suo-

raan vanhemmilta opettajalle. Yhteisen keskustelun pohjalta voidaan luoda hyviä käytäntöjä oppilaan tukemiseksi. Myös luottamussuhteen ja yhteisten pelisääntöjen rakentaminen helpottuu, kun yhteistyö on joustavaa. Tarkoituksena on kuitenkin toimia yhteistyössä kaikkien osapuolten kanssa lapsen parhaaksi.

Koulun aloituksen jälkeen on tärkeää, että oppilaan tilannetta ja edistymistä seurataan ja arvioidaan säännöllisesti yhteistyössä eri asiantuntijoiden kanssa. Erityisesti niissä tilanteissa, kun koulunkäynti ei suju toivotulla tavalla nämä seurantalaverit ovat erityisen tärkeitä. Silloin sosiaalitoimen on arvioitava, onko tällainen avohuollon tukitoimi riittävä oppilaan tukemiseen vai tarvitaanko lisäksi vielä muita tukitoimia. Lisäksi on arvioitava, tarvitseeko oppilas mahdollisesti päätöksen vuosiluokkiin sitomattomasta opetuksesta. Säännöllinen yhteydenpito vanhempien ja huoltajien sekä opettajan välillä tukee oppilaan koulunkäyntiä ja tieto oppilaan koulunkäynnistä siirtyy välittömästi kaikille osapuolille. Yhteydenpito kodin ja koulun välillä toimii wilma-opiskelijahallinto-ohjelman välityksellä, josta huoltajien on mahdollista seurata oppilaan edistymistä opinnoissa. Wilmassa on näkyvissä myös erityisen tuen päätös ja pedagoginen selvitys. Akuuteissa asioissa yhteydenpito hoituu kuitenkin puhelimitse, jotta asioihin on mahdollista puuttua välittömästi.

Kyselyn tuloksista ja ryhmäkeskustelusta nousivat esiin molemmissa toistuvat teemat tiedonsiirrosta, siirtoprosessin läpi viennistä ja jatkoseurannasta. Kyselyn tulosten mukaan kaikkien yhteistyötahojen olisi huolehdittava riittävästä tiedonsiirrosta. Ryhmäkeskustelussa pääpaino tiedonsiirrosta oli sillä, että lain mukaan lähettävän koulun tulee huolehtia riittävästä tiedonsiirrosta uuteen opetusyksikköön, mutta käytännössä lähettävällä koululla ei välttämättä ole käytettävissään kaikkia niitä tietoja, joita koko siirtoprosessiin osallistuvilla yhteistyötahoilla on. Siksi onkin tärkeää järjestää yhteistyöpalaveri, jossa on mukana myös oppilas ja huoltajat, jotta informaation kulku on riittävää ja salassapitosäännökset eivät estä tiedonsiirtoa. Riittävällä tiedonsiirrolla on erittäin suuri vaikutus siihen, miten oppilaan koulunkäynti uudessa opetusyksikössä lähtee käyntiin ja minkälaisia keinoja opettaja voi miettiä koulun sujumisen edistämiseksi. Tärkeää olisi myös miettiä miten oppilas saadaan ryhmäytettyä uuteen sosiaaliseen ympäristöön, jotta kouluun tulo ei muodostuisi ongelmaksi. Kokemus on osoittanut, että kotoa käsin kouluun tulevan oppilaan on haastavaa tulla tiiviiseen ryhmään, joka muodostuu pääasiassa perhekodissa asuvista oppilaista. Hän kokee helposti olonsa ulkopuoliseksi, koska keskustelut liittyvät usein perhekodin tapahtumiin.

Yhteistyöpalaveri tulisi järjestää riittävän ajoissa, jolloin eri tahoilla on mahdollisuus pohtia, onko siirto mahdollinen ja missä vaiheessa se tulisi toteuttaa. Siirtoprosessi vaatii suunnittelua ja eri seikkojen kriittistä arviointia kaikkien tutkimukseen osallistuvien mielestä. Siirtoprosessin valmistelu on vienyt välillä paljon aikaa mm. eri toimijoiden aika-tiluista johtuvista syistä, mutta kaikkien osapuolten mukaan siirtoprosessia ei ole syytä tehdä hätiköidysti vaan oikea-aikaisesti. Pohdittaessa oppilaan sopeutumista perheko-
dissa toimivaan pienryhmään, tulisi huomioida monia eri seikkoja. Erityisen tärkeää on miettiä, onko opetushenkilöstön resurssit riittävät, jos ryhmässä on monta sellaista oppi-
lasta, joilla on todettu esimerkiksi laaja-alaisia oppimisvaikeuksia, adhd tai käyttäytymi-
seen liittyviä ongelmia. Yleistä ”kouluallergiaa” potevat oppilaat ovat yleensä jossain
määrin itseohjautuvia, eivätkä vaadi niin paljon erityisjärjestelyjä kuin erityistä tukea tar-
vitsevat oppilaat. Mitä tulee siirtoprosessin oikea-aikaisuuteen, niin prosessin käytännön
järjestelyihin on varattava riittävästi aikaa, jotta kiire ei estä esimerkiksi tiedonsiirtoa riit-
tävässä laajuudessa. Myös oppilaan on saatava rauhassa käsitellä siirtoon liittyvät asiat.

Oppilaan jatkoseuranta puhutti paljon molemmissa tutkimusryhmissä. Kuinka usein seu-
rantapalaverit järjestetään, ketkä niihin osallistuvat ja kuka toimii koollekutsujana? Miten
toimitaan ongelmatilanteissa? Selkeää mallia yhteistyön muodoille kehiteltiin ryhmäkes-
kustelussa. Prosessin kuvaukseen kirjattiin esiin nämä seikat, jolloin kaikilla pitäisi olla
tiedossa toimintamalli. Erityisen tärkeää on, että kaikki osapuolet tietävät miten toimia,
jos oppilas ei erityisjärjestelyistä huolimatta käy koulua. Tarkoituksena kuitenkin on, että
siirron avulla oppilaan koulunkäynti saataisiin turvattua ja peruskoulu suoritettua lop-
puun. Ongelmatilanteissa on yhdessä syytä pohtia lisäkeinoja oppilaan koulunkäynnin
tukemiseksi tai viimekädessä miettiä onko syytä alkaa valmistelemaan sijoitusta.

Kyselytutkimuksissa toivottiin vuosittaista kokoontumista päättävien tahojen välillä, jotta
siirtoprosessi pysyy selkeänä ja kehittämiskohteet tulee kartoitettua säännöllisin vä-
liajoin. Tämä nousi myös ryhmäkeskustelussa puheeksi. Sovimmekin vuosittaisista ta-
paamisista sekä tapaamisista tiiviimmin johtavan erityisopettajan, yläkoulun rehtorin,
perhekodissa toimivan opetushenkilöstön sekä perhekodin kasvatusjohtajan kanssa. Näin
lähimmät yhteistyötahot ovat koko ajan tietoisia oppilaiden tilanteista ja opetusryhmän
toimivuudesta.

Vastaavanlaiseen käytäntöön kotoa käsin käyvien oppilaiden opetuksesta perhekodissa toimivassa pienryhmässä en ole tavannut muualla kuin Kangasalla. Voi olla, että samansuuntaista toimintaa on muissakin kunnissa, mutta sitä ei markkinoida, koska palvelua tarjotaan todennäköisesti vain oman kunnan oppilaille. Tarve tällaiselle opetusmuodolle on tänä päivänä suuri. Kangasalan yläkouluissa on tällä hetkellä useita oppilaita, jotka hyötyisivät vastaavanlaisesta koulupaikasta, mutta opetusryhmän koko on rajallinen. Aihetta käsiteltiin myös Kangasalan Sanomissa (19.4.2017). Artikkelissa, jossa oli haastateltu johtavaa sosiaalityöntekijää, kahta yläkoulun rehtoria, apulaisrehtoria ja koulukuraattoria todetaan, että uusi oppilas- ja opiskeluhuoltolaki on saanut aikaiseksi sen, että tiedonkulku eri ammattiryhmien välillä on hankaloitunut. Sen vuoksi kunnassa tarvittaisiin yhtenäinen tapa puuttua koulupoissaoloihin ja kehittää moniammatillista yhteistyötä. (Kangasalan Sanomat 19.4.2017). Opinnäytetyöni tuloksena syntynyt siirtoprosessin kuvaus tuo kaivatun toimintamallin tähän ajankohtaiseen haasteeseen. Selkeä prosessin kuvaus sekä roolien ja vastuiden määrittely, tukee nivelvaiheen yhteistyötä ja tiedonsiirtoa. Se myös vähentää työn päällekkäisyyttä ja nopeuttaa siirtoprosessia.

Yhteenvedona voidaan todeta, että eri yhteistyötahot tarvitsevat selkeän prosessin kuvauksen, jonka mukaan kaikki tahot osaisivat toimia yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Selkeällä mallilla yhteydenottojen määrä vähenee ja yhteistyötahot sekä vanhemmat ja oppilas ovat tietoisia siitä, miten prosessi etenee. Nuori ja vanhemmat voivat rauhassa hengähtää, kun ovat tietoisia siitä, että asioihin on tartuttu ja ne etenevät. Luottamus viranomaisyhteistyöhön kasvaa, kun työskentely on johdonmukaista, tiedonsiirto on sujuvaa sekä roolit ja vastuunjako ovat sovittu. Näin moniammatillinen yhteistyö saadaan toimimaan oppilaan parhaaksi.

Lisäksi yhteistyössä on mahdollista miettiä oppilaan tarvitsemia lisäresursseja poissaolojen vähentämiseksi ja koulutyön tukemiseksi. Tällaisia lisäresursseja voivat olla mm. henkilökohtainen avustaja, koulukuljetus ja lyhennetty koulupäivä. Jos oppilaalla on laajoja oppimisvaikeuksia, niin henkilökohtaisen avustajan tuki voi lisätä opiskelumotivaatiota. Koulukuljetuksen avulla ja perhetyön tuella oppilaan kouluun tulemistä voidaan helpottaa. Joskus oppilas on voinut kokea koulukiusaamista niin paljon, että kynnys kotoa lähtemiselle on suuri. Lyhennetty koulupäivä voi tukea oppilaan jaksamista kuormittavassa elämäntilanteessa. Näillä asioilla on kokonaisuudessaan positiivinen vaikutus nuoren koulunkäyntiin jatkossa.

Jatkotutkimuksen osalta olisi kiinnostavaa tietää miten luotu malli siirtoprosessista vaikuttaa jatkossa prosessin kulkuun. Onko prosessin kuvaus selkeyttänyt ”komentoketjua” ja onko prosessista saatu roolien ja vastuiden määrittelyllä toimivampi kokonaisuus? Mielenkiintoista olisi myös kuulla yhteistyöverkoston kokemuksia siitä, onko selkeä toimintamalli vähentänyt päällekkäisen työn määrää ja nopeuttaako se sitä kautta koko siirtoprosessiin käytettävää aikaa. Laajemmassa mittakaavassa voisi tutkia olisiko samanlainen Kangasalla käytössä oleva malli kotona asuvan oppilaan siirtämisestä lastensuojeluyksikössä toimivaan opetusryhmään mahdollista myös muissa kunnissa.

Kehittämisehdotuksena voisin todeta, että sijoitettujen nuorten koulupaikan vaihdosta voisi tehdä samanlaisen prosessin kuvauksen. Se helpottaisi sosiaalityöntekijöiden ja opettajien työtä, kun jokainen tietäisi oman roolinsa ja vastuunsa. Se olisi hyödynnettävissä monissa lastensuojeluyksiköissä. Tämä toteuttamani toimintamalli tällaisenaan ei todennäköisesti palvele muita kuin Kangasalan kuntaa, koska tällaista koulunkäynnin mallia ei tietääkseni toteuteta laajemmin, mutta toimisi pohjana vastaavanlaisissa koulu-yhteistyötä tekevissä paikoissa. Kangasalan sanomissa (19.4.2017) olleen artikkelin pohjalta olisi mielenkiintoista lähteä kehittämään mallia, jolla tuettaisiin sellaisia oppilaita, joilla poissaolot ovat lisääntyneet merkittävästi. Millaisella ennaltaehkäisevällä työllä poissaolot saataisiin vähenemään ja koulupudokkaiden määrää laskuun.

Ajatukseni onkin, että koulussa tehtävään ennalta ehkäisevään työhön tulisi kohdentaa lisäresursseja. Poissaoloihin pitäisi pystyä puuttumaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, mutta kokemukseni mukaan nyky-yhteiskunnassa vanhemmat ”suojelevat” lapsiaan kuittaamalla poissaolot hyväksytysti. Lisäksi koulun oppilashuoltohenkilöstö on ylikuormitettua, joten yksittäisen oppilaan ongelmiin ei ole riittävästi aikaa puuttua. Tästä oli myös maininta Kangasalan sanomien artikkelissa (19.4.2017). Tämä varhaisen puuttumisen kynnyksen madaltuisi, jos vanhemmat olisivat aktiivisia oman lapsensa asioissa ja tekisivät tiivistä yhteistyötä kouluhenkilöstön kanssa. Moniammatillisen yhteistyön tuella koulunkäynnin ongelmia ja ”kouluallergiaa” voitaisiin helpottaa monin eri tavoin. Tämä vaatii myöskin koulun puolelta muutoksia perinteisiin käytäntöihin, jossa aineenopettaja yrittää kaataa mahdollisimman paljon tietoa 45 minuutin oppitunnin aikana oppilaan harjoille. Tällainen opiskelumuoto ei sovi kaikille oppilaille. Onneksi opetussuunnitelmauudistus muokkaa hieman vanhoja pinttyneitä tapoja, mutta muutos vie aina aikaa.

LÄHTEET

Ahola, S. & Galli, L. 5/2009. Artikkeleita. Koulutustakuusta ohjaustakuuseen-nuorten koulupudokkaiden nivelvaiheohjauksen kehittäminen. Luettu 5.4.2017. http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/36707995/koulutus.pdf?AWSAccessKeyId=AKIAIWOWYYGZ2Y53UL3A&Expires=1491399724&Signature=ongrJ5Due8zAz674k5JNr2FgpP0%3D&response-content-disposition=inline%3B%20filename%3DAhola_Sakari_and_Galli_Loretta._2009._Ko.pdf.

Espoon kaupunki. Tukitoimet. Luettu 28.3.2017. http://www.espoo.fi/fi-FI/Paivahoito_ja_koulutus/Perusopetus/Peruskoulu/Yhtenaiset_peruskoulu/Saunalahden_koulu/Koulutyo/Tukitoimet.

Hastrup, A., Hietanen-Peltola, M., Jahnukainen, J. & Pelkonen, M. (toim.) 2013. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelujen uudistaminen. Lasten Kaste-kehittämistyöstä pysyväksi toiminnaksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 3/2013. Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.

Heimo, E. 2004. Asiakastyöstä asiakasprosesseiksi. Lapsi kehittämistyön lähtökohtana. Luettu 2.4.2017. https://www.innokyla.fi/documents/67330/68710/asiakastyosta_asiakasprosesseiksi.pdf.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Holopainen, P., Terhi Ojala, T., Miettinen, K. & Orellana, T. 2005. Siirtymät sujuviksi – ehyttä koulupolkua rakentamassa. Opetushallitus. Luettu 13.11.2016. http://www.oph.fi/download/47165_siirtymat.pdf.

Hyytiäinen, M., Kokko, L., Mäki, M., Pietiläinen, E. & Virtanen, P. 2009. Vaikeavammaisten oppilaiden opetus. Esiopetuksesta peruskoulun päättymiseen. Kehitysvamma-liitto ry. Oppimateriaalikeskus Opike.

Kangasalan kunta. Siirtymävaiheet. Luettu 28.3.2017. http://www.kangasala.fi/lapset_ja_nuoret/palveluvalikko/perusopetus/siirtymavaiheet/.

Kangasalan Sanomat 19.4.2017.

Kuorelahti, M. & Viitanen, R. (toim.) 1999. Holtittomasta hortoilusta hallittuun harhailuun - nuorten syrjäytymisen riskit ja selviytymiskeinot. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Luettu 25.9.2016. http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisoasiain_neuvottelukunta/julkaisut/muut_tutkimukset/holtittomasta_hallittuun.pdf.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Liikanen, H. 2002. Tietotekniikka kehittää sosiaali- ja terveysalaa? Makropilotin arviointia. Luettu 20.2.2017. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/65631/tietotekniikka_kehittaa_sosiaali_ja_terveysalaa_2002.pdf?sequence=1.

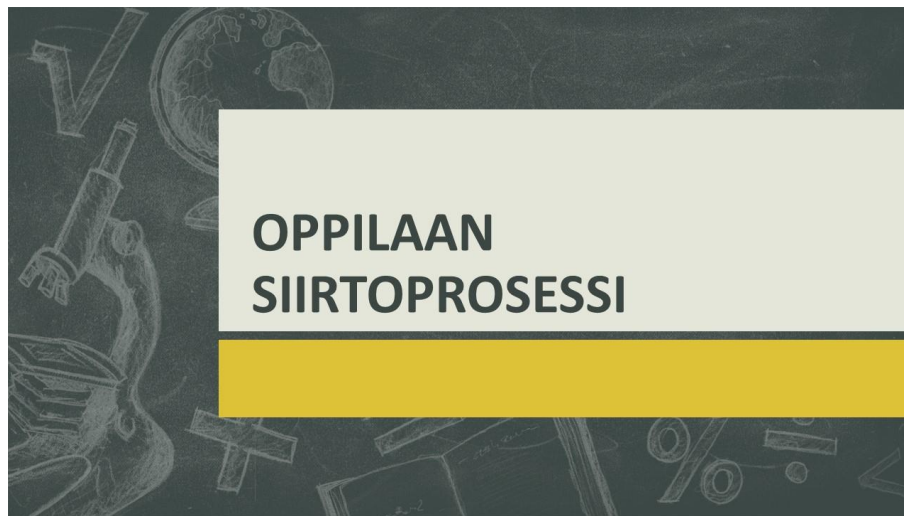
- Mäntyranta, T. & Kaila, M. 2008. Fokusryhmähaastattelu laadullisen tutkimuksen menetelmänä lääketieteessä. Lääketieteellinen aikakauskirja duodecim. Luettu 24.2.2017. <http://www.duodecimlehti.fi/lehti/2008/13/duo97349>.
- Oraluoma, E & Väливаara, C. 2016. Sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukeminen. SISU-KAS-työskentelymallin vaikuttavuuden arviointi. Luettu 2.4.2017. <http://sijoitettulapsikoulussa.fi/wp-content/uploads/2016/09/SISUKAS-ty%C3%B6skentelymallin-vaikuttavuuden-arviointi-raportti-2016.pdf>.
- Parkkari, J., Soikkeli, M. & Siira, M. 2001. Julkisuus ja salassapito moniammatillisessa työssä. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Parkkonen-Manninen, E. 2014. Luokassa kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi – opettajan näkökulma koulun monialaisesta yhteistyöstä. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma. Luettu 12.4.2017. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/43087/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201403191377.pdf?sequence=1>.
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014:96.
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628.
- Poutala, M. 2010. Opettajan valta ja vastuu. Juva: Bookwell Oy.
- Rasku, J. & Vaittinen, J. 2009. ”Yhtenäiskoulussa on todella helppo siirtyä” Vai onko sittenkään? Oppilaiden kokemuksia siirtymisestä alakoulusta yläkouluun. Tampereen Yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro-gradu tutkielma. Luettu 10.4.2017. <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80687/gradu03624.pdf>.
- Räty, T. 2015. Lastensuojelulaki. Käytäntö ja soveltaminen. 3. painos. kustannuspaikka: Edita Publishing Oy.
- Seikkula, J. & Arnkil, T. 2009. Dialoginen verkostotyö. Esa Print Oy.
- Väisänen, L, Niemelä, M. & Suua, P. 2009. Sanat työssä. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1. Kyselylomake

1. Minkälaiseksi koet oppilaan siirtoprosessin perhekodin pienryhmään?
2. Mitkä asiat koet haasteellisiksi oppilaan siirtoprosessissa?
3. Mitkä asiat toimivat hyvin?
4. Mihin toivoisit selkeämpää ohjeistusta?
5. Miten nivelvaihe tulisi toteuttaa, jotta prosessista saadaan joustava?
6. Kenen tehtävä on huolehtia riittävästä tiedonsiirrosta?
7. Mikä tieto on tarpeellista tietoa?
8. Mitä asioita tiedonsiirrossa pitäisi huomioida?
9. Miten yhteistyö eri tahojen kanssa on mielestäsi toiminut?
10. Onko siirtoprosessi saatu vietyä läpi riittävän nopeasti?
11. Ehdotuksia yhteistyölle

Liite 2. Yhteenveto kyselylomakkeen tuloksista

MINKÄLAISEKSI KOET OPPILAAN SIIRTOPROSESSI PERHEKODIN PIENRYHMÄÄN?

- Työläs ja aikaa vievä, erityisoppilaiden kohdalla erityiset syyt
- Vaatii suunnittelua ja eri seikkojen kriittistä arviointia
- Monta osiota
- Sekava, prosessin kulku epäselvä
- ”Jos oppilas ei kykene opiskelemaan normaalissa koulussa, on yleensä aika epätodennäköistä, että opiskelu missään muuallakaan onnistuu ongelmitta”
- Prosessin oikea-aikaisuus, ei liian pitkää taukoa koulunkäynnissä

MITKÄ ASIAT KOET HAASTEELLISIKSI OPPILAAN SIIRTOPROSESSISSA?

- Siirtoprosessi on epäselvä
- Hallinnollisen ”komentoketjun” oikominen
- Koulun suora yhteydenotto Honkalyhtyyn
- Yhteistyö sosiaalitoimen kanssa: etukäteistieto oppilaasta, vaitiolovelvollisuus, siirron hyvät ja huonot puolet
- Tiedonkulku eri yhteistyötahoille
- Tiedonsiirron hitaus
- Oppilaan motivointi ja sopeutuminen uuteen ympäristöön

MITKÄ ASIAT TOIMIVAT HYVIN?

- Tiedonkulku johtavan erityisopettajan suunnalta
- Johtavan erityisopettajan rooli selkeytynyt
- Yhteistyö johtavan erityisopettajan kanssa
- Kunnan sisäinen koulujen välin tiedonkulku sen jälkeen kun siirtopäätös on jo toteutunut tai viimeistelyä vaille valmis
- Koulun sekä perhekodin välinen tiedonsiirto
- Luokan opettajan hyvä ryhmäytyminen Pikkolan erityisopetukseen ja oppilashuoltoon

MIHIN TOIVOISIT SELKEÄMPÄÄ OHJEISTUSTA?

- Ohjeistukset kuinka siirtoprosessi käynnistetään
- Rehtoreiden suuntaan siirtoprosessin kulusta
- Kirjallinen ohjeistus siirtoprosessista
- Prosessin työnjakoon ja vastuuseen prosessin aloittamisesta ja eteenpäin viemisestä
- Kuinka neuvotteluja mahdollisesta siirtomahdollisuudesta käydään
- Ohjeistusta yhteistyöhön: yhteistyön suunnittelun, arvioinnin ja jälkiseurannan ohjeistus. Miten toimitaan jos oppilas ei sopeudu uuteen opetusyksikköön?

MITEN NIVELVAIHE TULISI TOTEUTTAA, JOTTA PROSESSISTA SAADAAN JOUSTAVA?

- Aikainen ja laaja ennakkotiedon välittäminen yhteistyötahoille
- Opettajan ja perhekodin johdon mahdollisimman aikainen osallistuminen siirron arviointiin ja suunnitteluun
- Huoltajan ja oppilaan tutustumiskäynti perhekodin opetustiloihin ja käytäntöihin hyvissä ajoin
- Tiedonsiirtopalaveri hyvissä ajoin, jossa mukana lähettävän koulun erityisopettaja ja mahdollisesti rehtori
- Aktiivinen jälkiseuranta palavereineen
- Koulu avainasemassa, päävastuu siirtoon liittyvistä valmisteluista

KENEN TEHTÄVÄ ON HUOLEHTIA RIITTÄVÄSTÄ TIEDONSIIRROSTA?

- Johtavan erityisopettajan tehtävä keskeisin
- Koulun
- Lastensuojelun työntekijän
- Lähettävän tahon
- KAIKKIEN

MIKÄ TIETO ON TARPEELLISTA TIETOA?

- Siirtoon johtaneet syyt
- Missä vaiheessa oppilaan opinnot etenevät
- Oppilaan ja vanhempien suhtautuminen siirron suunnitteluun
- Oppilaan kouluhistoria
- Tukipäätökset (Hojksit, Hopsit, pedagogiset arviot)
- Lääketieteelliset diagnoosit
- Kuvaus oppilaan kanssa toimimisesta esim. häntä opettaneelta erityisopettajalta

MITÄ ASIOITA TIEDONSIIRROSSA PITÄISI HUOMIOIDA?

- Mitä aikaisemmassa vaiheessa ja mahdollisimman laajasti tieto saadaan uuteen opetusyksikköön, sitä paremmin ja kattavammin oppimista ja oppilaan sopeutumista pystytään suunnittelemaan, ennakoimaan ja tukemaan
- Tiedot kirjallisena
- Tieto palavereista hyvissä ajoin
- Salassapitosäännökset

MITEN YHTEISTYÖ ERI TAHOJEN KANSSA ON MIELESTÄSI TOIMINUT?

- Välttävästi sosiaalitoimen kanssa, henkilöiden tavoittaminen hankalaa
- Tyydyttävästi
- Sujuvasti perhekodin johdon ja koulun kanssa
- Epäselvää kuka käynnistää siirtoprosessin
- Kaikilla on hyvä tahto ja työtä tehdään yhdessä lapsen parhaaksi
- Yhteistyö toimii, kunhan saadaan siirtoprosessi tutuksi

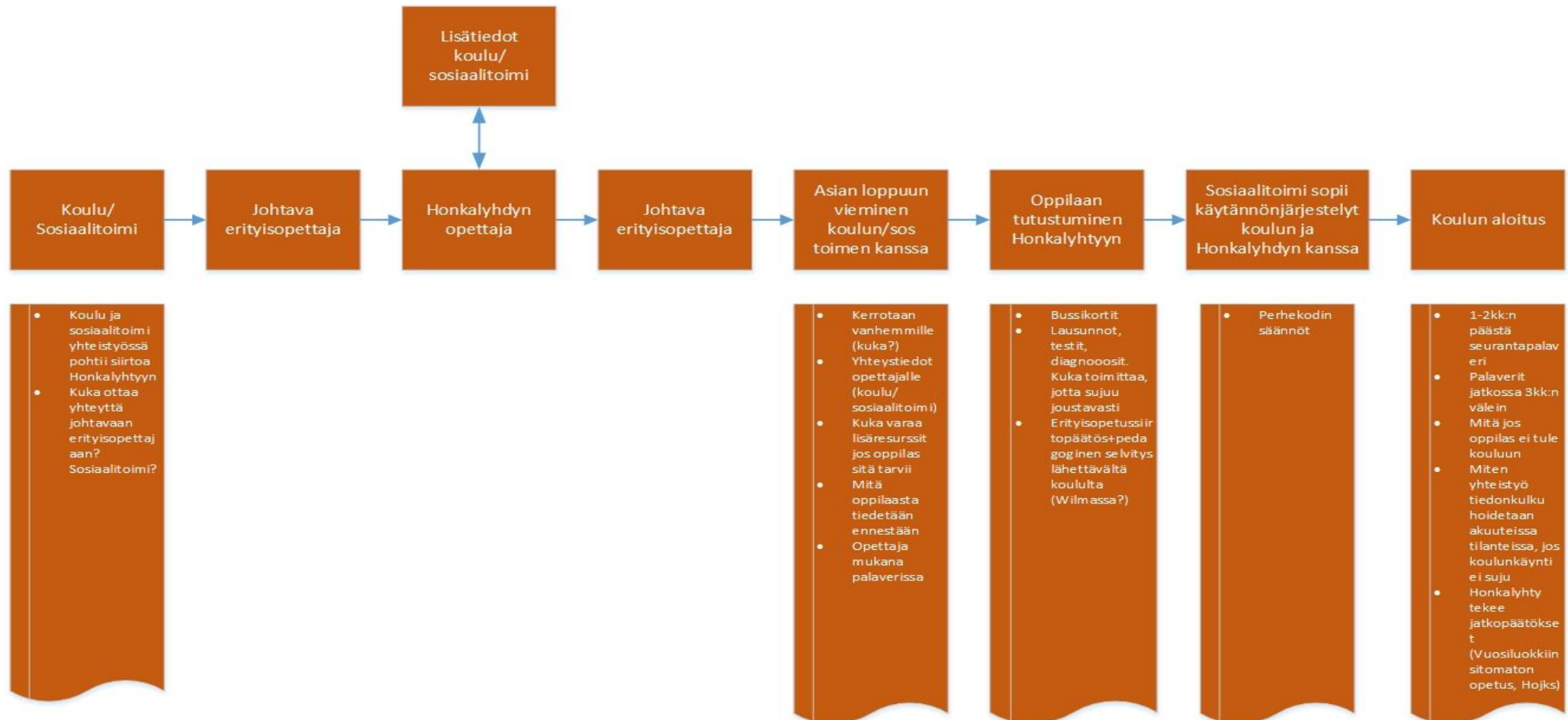
ONKO SIIRTOPROSESSI VAATU VIETÄÄ LÄPI RIITTÄVÄN NOPEASTI?

- Kyllä, valmisteluprosessin kesto on välillä ollut liian pitkä. Missä kohtaa prosessia voitaisiin nopeuttaa?
- Yleensä ei. Pienryhmän opettajan on oltava itse aktiivinen tietojen selvittelyssä.
- Usein hidasta, mikä johtuu eri toimijoiden aikatauluista.
- Siirtoprosessia ei ole syytä tehdä hätiköidysti
- Kyllä ja ei

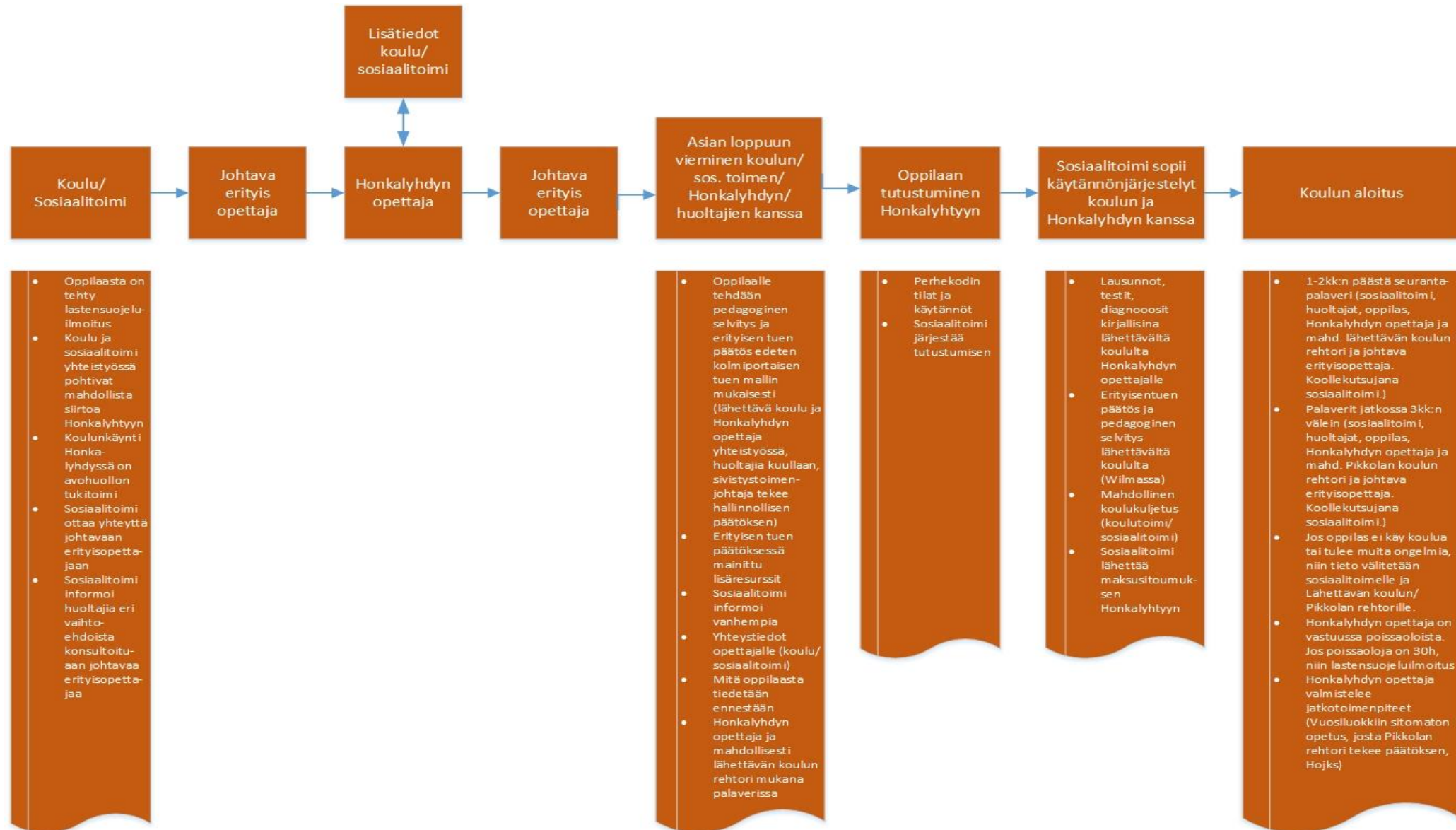
EHDOTUKSIA YHTEISTYÖLLE

- Yhteistyö ja suunnittelupalaveri, jossa rakennetaan selkeä ohjeistus prosessille ja yhteistyön muodoille
- Säännöllinen yhteydenpito. Yhteinen malli ja rakenne.
- Yhteispalaveri kerran vuodessa
- Lapsen sopivuus ja soveltuvuus mietittävä huolellisesti, jotta välttyttäisiin jatkuvilta koulupaikan vaihdoilta.

Liite 3. Alustava prosessin kuvaus

Liite 4. Prosessin kuvaus

Liite 5. Prosessikaavio

